

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ROMANISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

POSTAVENÍ BRETONŠTINY V SOUČASNÉ FRANCII

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jan Radimský, Ph.D.

Autor práce: Klára Maxová

Studijní obor: FJEMO

Ročník: 3.

2012

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 24. dubna 2012

.....
Klára Maxová

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce, panu doc. PhDr. Janu Radimskému, Ph.D., za jeho ochotu, cenné rady a čas, který mi věnoval při zpracovávání této práce

Anotace

Tématem této bakalářské práce je postavení bretonštiny v současné Francii. Jejím hlavním cílem je přiblížit problematiku a zhodnotit současný stav bretonského jazyka. První část práce nejprve poskytuje základní informace o regionu Bretaň a o bretonském jazyce. Následně vymezuje důležité historické mezníky, které měly zásadní vliv na současnou situaci jazyka. Druhá část práce je zaměřena především na podporu a zachování bretonského jazyka. Představuje důležité organizace 21. století a věnuje se jak dvojjazyčným školstvím, tak i dalším podpůrným prostředkům, které přispívají k rozvoji a šíření bretonštiny. Jedna z kapitol se zabývá také přístupem státu k problematice regionálních jazyků. Poslední kapitola předkládá názory obyvatel Bretaně na záchranu bretonského jazyka a uvádí i některé prognózy.

Abstract

The topic of this bachelor thesis is the situation of the Breton language in contemporary France. The aim of this thesis is to describe the problematic and analyze the actual situation of the Breton language in France. The first part gives general information about Bretagne region and about the Breton language. Furthermore determines important turning points in history which influenced radically its actual situation.

The second part of this thesis is focused on support and preservation of the Breton language. Important organizations protecting the Breton language are also presented, the possibility of the bilingual education system and other tools which contribute to the development and the diffusion of the Breton language. One of the chapters shows attitude of the Government to the regional languages issue. The last chapter presents Bretagne inhabitant opinions about the rescue of the Breton language and describes some of the prognosis.

OBSAH

ÚVOD.....	3
1. ZÁKLÁDNÍ INFORMACE	5
1.1. Administrativní členění Bretaně	5
1.2. Historické členění Bretaně.....	5
1.3. Rozšíření Bretonštiny	6
1.4. Původ Bretonštiny a její dialekty	7
2. HISTORIE BRETONSKÉHO JAZYKA	8
2.1. Vnější historie bretonštiny	8
2.2. 18. století - Vliv Velké francouzské revoluce.....	9
2.3. 19. století.....	9
2.4. Počátek 20. století	11
2.5. Období válek.....	11
2.6. Poválečné období.....	12
2.7. 2. polovina 20. století.....	12
3. SOUČASNÁ SITUACE BRETONSKÉHO JAZYKA	14
3.1. Ústup bretonštiny	14
3.2. Nejnovější průzkumy	15
3.3. Mluvčí bretonštiny podle věkových skupin.....	16
4. ORGANIZACE PODPORUJÍCÍ BRETONSKÝ JAZYK	17
4.1. Kuzul ar brezhoneg.....	17
4.2. Ofis Publik ar Brezhoneg.....	18
4.3. Dastum	19
5. VÝUKA BRETONSKÉHO JAZYKA	20
5.1. Divskouarn.....	20
5.2. Diwan.....	21
5.3. Kurzy pro dospělé	22
5.4. Celkový počet studentů.....	23
6. ROZŠÍŘENÍ BRETONSKÉHO JAZYKA POMOCÍ DALŠÍCH PROSTŘEDKŮ	24
6.1. Zavádění dvojjazyčných geografických názvů.....	24
6.2. Bretonština ve sdělovacích prostředcích.....	25

7.	PŘÍSTUP STÁTU K PROBLEMATICE	28
7.1.	Evropská charta regionálních či menšinových jazyků.....	28
7.1.1.	Struktura charty.....	29
7.1.2.	Přístup francouzské vlády k Chartě	29
7.2.	Přijetí článku 75-1. Ústavy Francouzské republiky	31
7.3.	Program jazykové politiky	31
8.	POSTOJ OBYVATEL BRETANĚ K BRETONSKÉMU JAZYKU	33
8.1.	Kladný postoj	33
8.2.	Negativní postoj	35
8.3.	Prognózy	35
	ZÁVĚR	37
	RESUMÉ	39
	PŘÍLOHY	41
	ZDROJE.....	45

ÚVOD

Podle článku 2 Ústavy Francouzské republiky je jediným úředním jazykem Francie francouzština. Kromě tohoto oficiálního jazyka se zde ale vyskytuje i mnoho regionálních a menšinových jazyků z různých jazykových skupin. Ze zprávy, kterou vydal v roce 1999 Bernard Cerquiglini na žádost ministra školství, vyplývá, že počet jazyků, kterými se mluví na území Francie, a které jsou zároveň i součástí Charty evropských jazyků, je 75.¹ Většina z nich patří k velké indoevropské rodině, jejímiž hlavními jazyky rozšířenými na území Francie jsou jazyky germánské, románské a keltské. Jazyková rozmanitost této země je dána především její bohatou historií, ve které se v průběhu času střetlo několik rozdílných kultur.

Mezi nejvýznamnější minoritní jazyky Francie se řadí alsasština, baskičtina, korština, okcitanština a bretonština. Většina z těchto jazyků se dnes ale potýká s mnoha problémy a některým z nich hrozí dokonce i vymizení. Na situaci, kterou lze bez pochyby popsat jako boj o přežití, má veliký podíl jazyková politika státu, která nepodporuje rozmanitost zdejších regionálních jazyků.

Cílem této bakalářské práce je přiblížit problematiku a zhodnotit současný stav jednoho menšinového jazyka Francie, kterým je bretonština. Práce je rozdělena na dvě hlavní části. V první části zmíním základní jazykové údaje a vyčlením území bretonštiny. Proto, abych mohla popsat a zhodnotit současný stav jazyka, je třeba znát i jeho historii, které věnuji celou druhou kapitolu. Zde se zaměřím především na období 19. a začátek 20. století, kdy došlo k výrazným ekonomickým, politickým a sociálním změnám, jež jsou hlavní příčinou dnešního ústupu jazyka. Zákaz bretonštiny a později i částečný nezájem Bretonců o jazyk v průběhu 20. století měly totiž zásadní vliv na jeho současnou situaci. Nejvíce údajů a informací týkajících se historie Bretaně a bretonského jazyka mi přinesla knižní publikace Hervého Abalaina *Histoire de la langue bretonne*.

V druhé poměrně rozsáhlé části nejprve popíši, jaký vliv měly jednotlivé historické události na ústup jazyka a následně zhodnotím i jeho současnou situaci. Poté představím nejdůležitější organizace, jež usilují o jeho záchranu a rozšíření. Nemalou pozornost věnuji i dvojjazyčnému školství, které se v poslední době díky rostoucímu zájmu stává velice významným prvkem v boji o zachování bretonštiny. V kapitole

¹ CERQUIGLINI, Bernard. *Les langues de la France* [online]. [cit. 2012-2-1]. Dostupné z: http://www.dgllff.culture.gouv.fr/lang-reg/rapport_cerquiglini/langues-france.html

sedmé se pak budu snažit nastínit přístup Francie k regionálním jazykům, přičemž se zaměřím zejména na problematiku přijetí *Evropské charty regionálních a menšinových jazyků*. Při zpracování této kapitoly byla pro mě důležitým podkladem zejména kapitola s názvem *Le débat français sur la Charte européenne des langues régionales ou minoritaires* od Pauline Broune uvedena v knižní publikaci *Et la Bretagne? Héritage-Identité-Projets* autorů Nathalie Duglase, Ronan Le Coadic a Fabrice Patez. V poslední kapitole uvedu protichůdné názory obyvatel Bretaně na záchranu jejich původního jazyka a představím i některé prognózy, které budu čerpat zejména z nejnovějších výzkumů Franche Broudica uvedených v knize *Parlons bretons aux XXI siècle*.

Toto téma jsem si vybrala v průběhu mého loňského pobytu v Lorientu. Překvapilo mě totiž, že i když se zdejší obyvatelstvo považuje s hrdostí za Bretonce a snaží se tak alespoň trochu odlišit od ostatních obyvatel Francie, málokdo zde ovládá svůj regionální jazyk. Za celý rok mého pobytu jsem se setkala pouze se třemi lidmi, kteří byli schopni mluvit bretonsky. Zajímalo mě proto, jaká je situace mluvčích bretonštiny v dnešní době, a jak se celkově staví zdejší obyvatelstvo k tomuto regionálnímu jazyku.

1. ZÁKLÁDNÍ INFORMACE

V této kapitole představím samotný region Bretaň a vyčlením jeho administrativní a historické hranice. Dále zmíním základní informace o bretonštině, jejím původu a vymezím hranice různých bretonských dialektů.

1.1. Administrativní členění Bretaně

Bretaň (viz příloha č. 1) je jeden z 22 francouzských regionů, který se rozkládá na Bretaňském poloostrově na severozápadu Francie. Je to region s bohatou historií a významným přírodním i kulturním dědictvím, kde se mluví třemi různými jazyky: francouzsky, bretonsky a galsky. Se svou rozlohou 27 208 km², tvořící zhruba 5 % francouzského území, se stává sedmým největším regionem Francie. Podle statistického úřadu *INSEE* se počet obyvatel Bretaně vyšplhal k 1. lednu 2008 na 3 149 700.

Dnes se tento region skládá ze 4 departmentů (viz příloha č. 2), kterými jsou Côtes-d'Armor (579 000 obyvatel, 6 877 km²), Finistère (888 500 obyvatel, 6 733km²), Ille-et-Vilaine (965 500 obyvatel, 6 775 km²) a Morbihan (708 000 obyvatel, 6 823km²).²

Hlavním městem Bretonského regionu od roku 1941 je město Rennes ležící v departmentu Ille-et-Vilaine ve východní části poloostrova.³

1.2. Historické členění Bretaně

Často se můžeme setkat i s historickým rozdělením regionu na tzv. Horní Bretaň (*la Haute Bretagne*) a Dolní Bretaň (*la Basse Bretagne*). Horní Bretaň se rozkládá ve východní části regionu a zahrnuje departmenty l'Ille-et-Vilaine, la Loire-Atlantique, a také východní části departmentů Morbihan a Côtes-d'Armor. Ačkoliv Horní Bretaň byla od 9. století součástí Bretonského vévodství, ve skutečnosti nikdy nepatřila do tzv. bretonské zóny. Tradičním jazykem tohoto území byl totiž románský jazyk gallo. Přesto se ale malá část obyvatel i dnes dorozumí bretonsky. (*Abalain, 2000: 26*)

²*INSEE: Tableaux sur l'occupation du sol* [online]. leden 2011 [cit. 2012-2-12]. Dostupné z: http://www.insee.fr/fr/themes/document.asp?ref_id=15689&page=dossiers/dossier_octant/dossier_52/T2_sol_tableaux.htm

³*INSEE: En resumé* [online]. leden 2011 [cit. 2012-2-2]. Dostupné z: <http://www.insee.fr/fr/regions/bretagne/reg-dep.asp?theme=1&suite=1>

Hlavním územím bretonského jazyka je pak Dolní Bretaň, která představuje zhruba 3% francouzského území. Tento historický region leží v západní části poloostrova v departmentech Finistère, Côtes-d'Armor a Morbihan.⁴

1.3. Rozšíření Bretonštiny

Bretonština (neboli brezhogen) je indoevropský jazyk, kterým se hovoří na severozápadě Francie v tzv. Bretani už více než 1500 let.⁵ Ještě před sto lety mluvilo bretonsky přes milion lidí a většina obyvatel Bretaně ani jiný jazyk neznala. Francouzský institut *TMO-Régions* však uvádí, že se bretonština v 21. století řadí mezi menšinové jazyky a počet mluvčích nedosahuje ani 200 000, což představuje pouze 5,5 % obyvatel Bretaně.

Ačkoliv má region Bretaň pouze čtyři departementy, bretonštinou se dříve mluvilo běžně na území pěti francouzských departementů. Tím pátým departementem, který spadá do regionu Pays de la Loire, je Loire-Atlantique, který byl od Bretaně oddělen francouzskou vládou po schválení *dekretu z Vichy* generálem Petainem v roce 1941.⁶

Tabulka č. 1: Pratique de la langue bretonne en 2007⁷

	Nombre de locuteurs	Taux de locuteurs (en %)⁸
Basse-Bretagne	172 000	13
Côtes-d'Armor	28 500	19
Finistère	111 500	15
Morbihan	32 000	8
Haute-Bretagne	22 500	1
Côtes-d'Armor	15 250	4
Morbihan	1 250	1
Ille-et-Vilaine	6 000	1
Bretagne des 4 départements	194 500	5,5

⁴INSEE: *Pour en savoir plus* [online]. leden 2011 [cit. 2012-2-2]. Dostupné z: http://www.insee.fr/fr/themes/document.asp?ref_id=15689&page=dossiers/dossier_octant/dossier_52/T2_patrimoine.htm#psp

⁵*Le Breton, une langue celtique bien vivante* [online]. [cit. 2012-2-1]. Dostupné z: http://www.ofis-bzh.org/fr/langue_bretonne/index.php

⁶*Décrets, arrêtés, circulaires* [online]. [cit. 2012-2-1]. Dostupné z: <http://www.bretagne-reunie.org/images/decret2727.gif>

⁷INSEE: *Une transmission du patrimoine immatériel par la langue bretonne* [online]. [cit. 2012-2-3]. Dostupné z:

http://www.insee.fr/fr/themes/document.asp?ref_id=15689&page=dossiers/dossier_octant/dossier_52/T2_patrimoine.htm#psp

⁸Jedná se o obyvatele, kteří se dorozumí bretonsky. Nerozlišujeme, zda jde o první či druhý jazyk.

Podle průzkumu institutu *TMO-Régions* z roku 2007 je bretonština nejvíce rozšířená ve třech departementech Dolní Bretaně, přičemž jednoznačně vede departement Finistère. Z tabulky dále vyplývá, že zde stále mluví bretonštinou okolo 172 000 obyvatel neboli 13 % obyvatel Dolní Bretaně, což je v porovnání s Horní Bretaní, kde se bretonsky dorozumí pouze 1 % obyvatel, poměrně vysoké číslo. Je třeba ale zmínit, že i počet lidí mluvících bretonsky v Dolní Bretani se podle institutu *TMO-Régions* za posledních 10 let prudce snížil a to o celých 30 %. Bohužel se předpokládá, že i toto číslo bude do budoucna dále klesat.

Na rozdíl od baskičtiny se bretonština neřadí mezi oficiální jazyky Evropské Unie, což samozřejmě její situaci ještě zhoršuje. Vše dokládá i fakt, že světová organizace UNESCO v *Atlase světových jazyků v ohrožení*, hodnotí bretonštinu jako kriticky ohrožený jazyk. To znamená, že bretonsky mluví starší generace a generace rodičů tomuto jazyku stále rozumí, ale už jím nemluví se svými dětmi.⁹

1.4. Původ Bretonštiny a její dialekty

Price (2002: 48-50) uvádí, že se Bretonština spolu s kornštinou a velštinou řadí k britanské podskupině keltských jazyků, přičemž má mnohem blíže ke kornštině. Nejstarším tištěným dokumentem psaným bretonsky je bretonsko-francouzsko-latinský slovník *Catholicon* z roku 1499. Bretonština se tak objevuje v tištěné podobě jako vůbec první ze všech keltských jazyků. Do té doby máme důkazy o její existenci jen z tzv. onomastických materiálů, které zachycující ještě podobu staré bretonštiny.

Vzhledem k tomu, že Bretaň byla dříve rozdělena na 4 různé diecéze neboli tzv. biskupství, rozlišujeme dnes 4 dialektní skupiny (viz příloha č. 3): le cornouaillais, kterým se mluví především v departmentu Morbihan a v jižní části departmentu Finistère (39 % mluvčích), le trégorrois, který je zastoupen v Côtes-d'Armor (19 % mluvčích), le léonard v severní části departmentu Finistère (16 % mluvčích) a le vannetais, který se používá v jižní části departmentu Morbihan (14 % mluvčích). (*Le Besco*, 1997: 148)¹⁰ Podle Price (2002: 52) byl poslední zmiňovaný dialekt (le vannetais) až do roku 1941 považován za samostatný jazyk.

⁹ UNESCO: *Atlas of the World's Languages in danger* [online]. 2010 [cit. 2012-2-1] Dostupné z: <http://www.unesco.org/culture/languages-atlas/index.php>

¹⁰ GAILLARD, Philippe, *Moins de 20 000 personnes parlent le breton* [online]. 11. 3. 2009 [cit. 2012-2-1] Dostupné z: http://www.ouest-france.fr/region/bretagne_detail_-Moins-de-200-000-personnes-parlent-le-breton-8619-854936_actu.Htm

2. HISTORIE BRETONSKÉHO JAZYKA

Vzhledem k tomu, že historie bretonštiny je značně komplikovaná, budu se snažit v následujících podkapitolách vymezit nejdůležitější mezníky zachycující vývoj jazyka. Popíši vznik a příchod bretonštiny na území dnešní Francie, jeho postupný vývoj a rozšíření. V druhé, značně obsáhlejší části přiblížím boj o prvenství s francouzským jazykem a zaměřím se na příčiny pozdějšího ústupu a vymírání bretonštiny.

2.1. Vnější historie bretonštiny

Bretonština se dostala na území dnešní Francie přibližně v období 5. století n. l. díky rozsáhlé imigraci keltského kmene Britanů z jihozápadní části Británie. To dokazuje i původní jméno bretonštiny *brez(h)oneg*, které v sobě nese tradiční název „*brittonic*“ (britanština). Rozšíření jazyka a jeho následující úpadek byl ovlivňován po staletí různými boji a náboženskými i politickými konflikty. Právě díky vpádu ostrovních Keltů se Bretaň stala územím dvojjazyčným, kde se až do dnešních dob vedou spory mezi bretonštinou a románskými jazyky, dnes tedy především francouzštinou. (*Price, 2002: 48-50*)

V průběhu 9. století došlo ke sjednocení Bretaně vévodou Nominoë a Bretaň se tak stala nezávislým vévodstvím. V tomto období byla důležitějším a šlechtou uznávanějším jazykem bretonština. V 11. století došlo ale k obratu a do popředí se pomalu začaly dostávat jazyky románské. Tento náhlý zvrát byl zapříčiněn především upřednostňováním románských jazyků šlechtou. Veliký vliv na to měla také silně romanizovaná města Nantes a Rennes, která se stala hlavními kulturními a politickými centry. (*Abalain, 2000: 25*)

Šlechta definitivně upustila od bretonštiny ještě před sjednocením Francie a to v průběhu 12. století, kdy skončila vláda posledního bretonsky mluvícího vévody Alaina IV. Ferganta (1084 - 1112). Bretonština tak od té doby náležela spíše venkovskému obyvatelstvu a románské jazyky se staly znakem prestiže a moci. (*Abalain, 2000: 26*) To podle Price (2002: 50) dosvědčuje i naprostá neexistence bretonských textů z tohoto období, kdy se všechny oficiální dokumenty, smlouvy a nařízení zhotovovaly v latině. Od konce 13. století můžeme pak mluvit o francouzštině, jelikož byly všechny latinsky psané listiny postupně nahrazovány francouzskými. (*Abalain, 2000: 27*)

Výsadní postavení francouzštiny podpořilo i připojení Bretaně k Francii v roce 1532, kdy byl ve Vannes podepsán tzv. *L'Acte d'Union de la Bretagne*. Podmínkou však bylo, že si Bretaň ponechá určitá privilegia, jako například právo veta týkající se daní, které dále náleželo bretonskému parlamentu, a částečnou autonomii. Bretaň se tak stala francouzskou provincií se svým vlastním parlamentem. (Abalain, 2000: 17)

Sedm let po připojení k Francii bylo v roce 1539 vydáno nařízení *l'ordonnance de Villers-Cotterêts*, které ustanovilo francouzský jazyk jako jediný jazyk úředních dokumentů (závětí, smluv,...). (Abalain, 2000: 38)

2.2. 18. století - Vliv Velké francouzské revoluce

Rostoucí královská moc v průběhu 17. a 18. století vyvolala nespokojenost obyvatel a vedla tak k Velké francouzské revoluci v roce 1789. Pro Bretaň to ovšem znamenalo jistý neúspěch, protože po revoluci byla zbavená svých výsadních práv a rozdělena na 5 departmentů (Finistère, Côtes-du-Nord, Morbihan, Ille-et-Vilaine et Loire-Inférieure dnes la Loire-Atlantique). Hranice nových biskupství měla vliv na odlišný vývoj bretonštiny a dala tak vznik 4 různým bretonským dialektům. (Abalain, 2000: 17)

Jednou z myšlenek Velké francouzské revoluce bylo nastolení jednotného jazyka v zemi. Hlavním příznivcem této ideologie byl významný francouzský politik l'abbé Gregoire, který pronesl: „*La langue d'un peuple libre doit être la même pour tous!*“, „*Jazyk svobodného lidu musí být stejný pro všechny!*“. (Pierrick, 2002) Došlo tak k upřesnění nařízení z roku 1539 *l'ordonnance de Villers-Cotterêts* na následující: „*Nul acte public ne pourra, dans quelque partie que ce soit du territoire de la République, être écrit qu'en langue française*“ neboli „*Žádná veřejná listina nesmí být na území republiky napsána jiným než francouzským jazykem*“. Tato nová ideologie vedoucí k částečnému ústupu bretonštiny měla bezesporu podpořit národní jednotnost a vymazat značné jazykové rozdíly na území Francie. Velká francouzská revoluce se tak stala významným mezníkem v historii nejen bretonštiny, ale všech minoritních jazyků. Byl to v podstatě počátek potlačování a následného ústupu menšinových jazyků a podpory jednotné jazykové politiky státu. (Abalain, H., 2000: 38)

2.3. 19. století

Ještě na přelomu 18. a 19. století se na vesnicích v Bretani mluvilo výhradně bretonsky. Lidé se sice z donucení částečně francouzsky naučili, ale to jen na té úrovni, aby byli

schopni vyřídit nejdůležitější úřední záležitosti. Horší situace pro bretonštinu nastala ve městech, kde si lidé rychle přivykli na nový jazyk, tolik nezbytný pro každodenní pracovní život.

19. století bylo obdobím nebyvalého rozvoje průmyslu, vědy a dopravy. Tento postupný rozvoj civilizace měl na udržení bretonštiny neblahý vliv. Jedním z důkazů je železniční doprava, která byla zavedena na území Bretaně poprvé do města Rennes v roce 1857. V následujících letech železnice postupně pokryla území celé Bretaně. Propojila města Vannes, Lorient, Saint Briec, Guingamp a v roce 1865 byla prodloužena dokonce až do Brestu. Nový dopravní prostředek přinesl do zaostalého zemědělského kraje nesmírné výhody. Otevřel možnosti cestování, přinesl nové pracovní příležitosti a podpořil obchod se zbytkem Francie. Kromě migrace Bretonců za prací vyvolal i příliv frankofonního obyvatelstva na zdejší území. Došlo tak k významným ekonomickým a sociálním změnám, které vedly k rozvoji zdejšího regionu. Znalost francouzského jazyka byla v tomto případě nezbytná, a tak docházelo k pomalému pofrancouzštění zdejších obyvatel. (Abalain, 2000: 49)

I přes postupné šíření francouzštiny panovala stále na území Francie rozsáhlá jazyková nejednotnost. Dosvědčuje to i anketa uvedená v díle Abalaina (2000: 40), podle které čítala republika na začátku 19. století zhruba 26 milionů lidí, z čehož 6 milionů obyvatel neumělo francouzsky vůbec a 6 milionů se francouzsky vyjadřovalo jen stěží. Není proto divu, že se stát rozhodl zavést přísnější opatření zaměřená proti všem regionálním jazykům.

Na počátku Třetí republiky v roce 1880 proto ministr školství Jules Ferry vyhlásil zákon *Loi du 28 mars 1882 sur l'enseignement primaire obligatoire*¹¹, který zavedl povinnou školní docházku pro děti ve věku 6-13 let a striktně zakazoval používání jiných jazyků než francouzštiny na školách. Bretonštinou tak, stejně jako ostatními regionálními jazyky, bylo zakázáno mluvit nejen o hodinách, ale i o přestávkách. Při porušení zákona byli žáci potrestáni rákoskou a zesměšnění před ostatními. Učitelé bretonštiny pak měli velmi složité postavení a často byli společností odsuzováni. Bretonština se tak stala symbolem hanby a podřazenosti, a tak není divu, že i samotní Bretonci se začali pomalu uchylovat k francouzštině. Dále byl jazyk vnímán jako překážka ke společenskému růstu, což mělo za následek jeho postupný ústup. Na konci 19. století se stát také postavil proti bretonskému duchovenstvu, když zakázal

¹¹ *Loi du 28 mars 1882 sur l'enseignement primaire obligatoire* [online]. [cit. 2012-3-12] Dostupné z: <http://www.senat.fr/evenement/archives/D42/1882.html>

používání bretonštiny při katechismu a kázání. (Abalain., 2000: 42-43)

2.4. Počátek 20. století

Ekonomické a s tím i úzce spojené sociální změny a přísná vládní opatření v 2. polovině 19. století výrazně ovlivnily přístup Bretonců k jejich mateřskému jazyku. I tak se ale v Bretani až do 1. světové války mluvilo převážně bretonsky. 1 300 000 obyvatel neboli v té době téměř 80 % bretonské populace používalo bretonštinu v každodenním životě a dokonce až polovina obyvatel stále neznala ani slovo francouzsky. Francouzsky se pak dorozumělo jen 25 % bretonského obyvatelstva. (Pierrick, 2002) Tyto informace je ale třeba brát s nadhledem, protože například Price (2002: 51) ve své Encyklopedii jazyků Evropy uvádí, že v roce 1905 z celkové bretonsky mluvící populace mluvilo čistě bretonsky 60 % obyvatel, což je o 20 % méně, než uvádí Pierrick (2002). Nicméně i tak můžeme říci, že i přes výrazný vliv francouzštiny byla na počátku 20. století Bretonština stále hlavním jazykem zdejšího regionu.

2.5. Období válek

20. století se ale stalo pro bretonštinu stěžejním. Bylo to období výrazných proměn a zvratů ve společnosti způsobených především vlivem dvou světových válek. Už první světová válka, během které francouzština dokázala proniknout na zdejší území za pouhé 4 roky, se tak stala pro jazyk mnohem ničivější než veškerá jazyková opatření zavedená vládou za posledních 30 let. V roce 1914 bylo mobilizováno přes 300 000 Bretonců a znalost francouzštiny se pro ně stala otázkou přežití. (Pierrick, 2002)

Po první světové válce, ve které padlo více jak 120 000 Bretonců, rostla snaha zastánců o povolení bretonštiny na školách. Tento návrh byl však nekompromisně zamítnut francouzskou vládou a zavedená opatření proti regionálním jazykům se ještě zpřísnila. Negativní přístup vlády však popudil část zdejšího obyvatelstva a způsobil rozvoj organizací a politických stran podporujících bretonskou kulturu a bojujících za nezávislost Bretaně. V roce 1927 tak vznikla strana *Parti Autonomiste Bretonne* usilující o správní a politickou nezávislost. (Abalain, 2000: 61)

Rostoucí touha po uznání bretonské kultury vedla v průběhu 30. let dokonce ke kolaboraci s Německem a k přijetí fašistických idejí. Z toho důvodu v roce 1941 režim ve Vichy částečně povolil vyučování bretonštiny na školách a v roce 1943 připravil návrh zákona stanovující bretonštinu jako druhý oficiální jazyk Bretaně. Avšak právě

spolupráce s Německem vrhla po 2. světové válce na bretonskou kulturu špatný stín. (Abalain, 2000: 62) Bretonština se od té doby stala neprávem jazykem kolaborantů. Slovo neprávem je použito záměrně, protože jak uvádí poslanec Evropského parlamentu Bernard Poignant v dokumentárním filmu *Pierricka* (2002), měla by v tomto případě být jazykem kolaborantů i francouzština, vzhledem k tomu, že jeden z členů Francouzské akademie byl sám generál Philips Petain.

2.6. Poválečné období

Bretaň vyšla z druhé světové války značně poškozená a zaostalá. Většina mladých lidí už zde neviděla budoucnost a snažila se odstěhovat do perspektivnějších částí Francie především do větších měst. Aby ale tito lidé mohli opustit venkovský život, bylo za potřebí francouzštiny. A tak francouzština jako jazyk pokroku začala na úkor bretonštiny pronikat i do zdejších rodin. Stalo se tak poprvé za celou historii bretonštiny, že v některých rodinách používaly francouzštinu všechny generace. (Abalain, 2000: 52)

Pierrick (2002) pak ve svém dokumentu uvádí, že nejméně odolnou skupinou vůči pofrancouzštění byly mladé dívky, pro které se francouzština stala otázkou módy a pokroku. Bretonština pak byla chápána spíše jako jazyk zastaralý. Z tohoto pragmatického důvodu se většina mladých žen rozhodla vychovávat své děti pouze ve francouzštině, aby jim tak zajistila lepší zařazení do společnosti a zabránila hanbě. Právě z toho důvodu se později setkáváme pouze s pasivní znalostí bretonštiny.

2.7. 2. polovina 20. století

V roce 1951 byl přijat první zákon *La loi n° 51-46 du 11 janvier 1951 relative à l'enseignement des langues et des dialectes locaux*, zvaný *la loi Deixonne*¹² povolující výuku 4 regionálních jazyků (bretonštiny, baskičtiny, katalánštiny a okcitanštiny) na francouzských školách. Podle článku 11 tohoto zákona byl v Rennes také zřízen Institut keltských studií (*Institut d'études celtiques*), který poskytoval vyučování keltských jazyků a literatury. Tento institut je mimo jiné činný dodnes.¹³

¹² Název zákona je odvozen od jeho zakladatele Maurice Deixonna, který byl členem komise národního vzdělání.

Loi Deixonne [online]. [cit. 2012-3-20] Dostupné z: http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/europe/France-loi_Deixonne-texte-1951.htm

¹³ *Les langues régionales* [online]. [cit. 2012-3-12] Dostupné z: <http://www.dglf.culture.gouv.fr/lang-reg/lang-reg4.htm>

I přes přijetí zákona se ale situace bretonštiny nijak výrazně nezměnila. Jak uvádí Evenou (2000: 20), mohly za to především dvě následující podmínky, za kterých byl zákon přijat. Vyučování mělo být pro žáky pouze dobrovolné a učitelé museli mít oprávnění k vyučování bretonštiny. Za těchto podmínek se nemohla bretonština nikdy vyrovnat francouzštině.

Navíc si společnost v té době neuvědomovala ohrožení zdejšího jazyka, a tak byl zájem o výuku bretonštiny mizivý. Z velké části za to také mohla snižující se míra religiozity obyvatel a postupné pofrancouzšťování církve. Ke zlepšení situace začalo pomalu docházet od konce 60. let, kdy se hudebník Alain Stivell uchýlil k bretonským textům, a tím zvýšil atraktivitu jazyka. Později se k němu přidali další významní umělci jako např. Glenmor a Gweltas. V té době si většina především mladých lidí začínala uvědomovat bohatství a nezbytnost ochrany kulturního dědictví. Snaha o uchování bretonštiny se tak od 70. let stává součástí programů politických stran a bretonské hnutí, které se poprvé v historii přidává na stranu levicové politiky, usiluje o tři základní cíle: dvojjazyčné značení v dolní Bretani, oficiální statut pro bretonštinu a zavedení televizního vysílání v bretonštině. Od té doby je jazyk čím dál víc brán jako důležitý prvek bretonské kultury, což vysvětluje i zvyšující se zájem o jeho studium. A tak je jazyk postupně podporován ne jenom ze strany odborů, organizací a politických stran, ale zejména samotnou společností. (Abalain, 2000: 75)

To se ale nedá říci o vládě, která, jak Abalain (2000: 45) dále uvádí, stále prosazovala a podporovala jednotnost státu. Vychází to například i z proslovu samotného prezidenta Francouzské republiky George Pompidua, který ještě v roce 1972 prohlásil: „*Il n'y a pas de place pour les langues et cultures régionales dans une France qui doit marquer l'Europe de son sceau.*“ neboli: „*Ve Francii, která chce vtisknout Evropě svou pečeť, není místo pro regionální jazyky a kulturu.*“

O trochu účinnější se pak podle Evenoua (2000: 21) ukázala *La Charte culturelle de Bretagne* přijatá 4. října 1977 za vlády prezidenta François Mitterranda, která poprvé v historii oficiálně uznala kulturní identitu Bretaně.

Jak ze samotné Charty vyplývá, stát se jejím podepsáním zavázal k poskytnutí finanční pomoci na zachování a rozvoj bretonské kultury a přenechal rozhodovací moc regionu. Pro samotnou bretonštinu pak Charta znamenala jistou naději na zlepšení situace, vzhledem k tomu, že stát spolu s regionem a neziskovými organizacemi přislíbil i částečné financování výuky jazyka. Ministerstvo školství bylo pověřeno vytvořením plánu, který by zařadil výuku bretonštiny a bretonské kultury do zdejšího školství. Nově

se také vyskytla možnost složit maturitní zkoušku z bretonského jazyka. Mimo zachování, podpory a šíření jazyka se jednalo i o finanční podporu ze strany státu na opravu a zachování bretonských kulturních památek.¹⁴

Ve stejném roce, kdy byla vydaná *La Charte culturelle de Bretagne*, vznikl i spolek *Diwan* (viz kapitola 5.1.). V roce 1985 byl poprvé zaveden *CAPES de breton* neboli osvědčení pro výuku bretonského jazyka. (Abalain, 2000: 70)

Na stranu regionálních jazyků se postavila v 90. letech i Evropská Unie, která v rámci jejich ochrany přijala v roce 1992 *Evropskou chartu jazyků*. (viz kapitola 6.1.) (Bourel, 2004: 36)

3. SOUČASNÁ SITUACE BRETONSKÉHO JAZYKA

Jak je zřejmé z předchozí kapitoly, přístup společnosti k bretonštině se od 12. století neustále měnil. Jak je na tom ale bretonština dnes? V této kapitole zanalyzuji ústup bretonštiny v závislosti na historickém vývoji Bretaně a následně přiblížím i její dnešní situaci.

3.1. Ústup bretonštiny

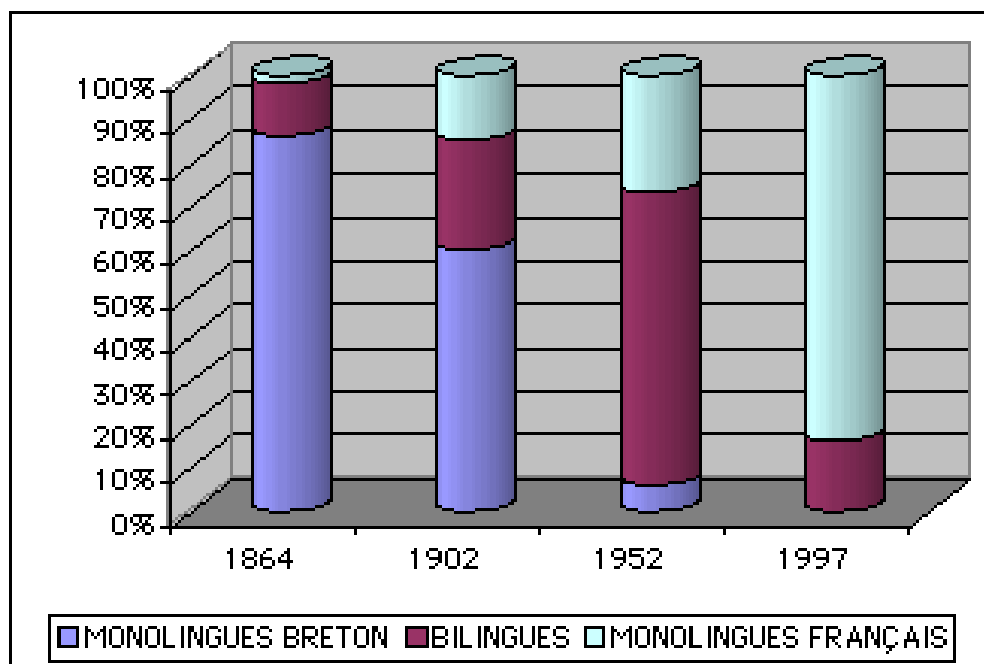
Od konce 19. století bylo uskutečněno mnoho studií týkajících se počtu bretonsky mluvícího obyvatelstva. Ne vždy ale byly pro tyto studie použity stejné podklady, a tak se výsledné hodnoty málokdy shodují. Na začátku 20. století se, podle údajů z *Office publique de la langue bretonne*, počet bretonsky mluvících obyvatel odhadoval přes jeden milion, což bylo téměř totožné s počtem obyvatel Bretaně v té době.

Následující graf č. 1 nám umožní vytyčit důležitá období ústupu bretonštiny od 2. poloviny 19. století do konce 20. století. Rozdíl prvních dvou sloupců udává, že počet lidí, kteří mluvili jen bretonsky, se snížil za necelých 50 let o 25 %. Tento pokles byl způsoben jak vládním nařízením, které zakazovalo výuku bretonštiny na školách, tak samozřejmě i příchodem nových technologií, které jsou úzce spjaty s ekonomickými a sociálními změnami. Jak Broudic uvádí, je to vůbec poprvé v historii, kdy francouzština pronikla ve větší míře na zdejší území. Ze třetího sloupce je již patrný vliv dvou

¹⁴ La Charte culturelle Bretonne de 1977 [online]. [cit. 2012-3-13]. Dostupné z: http://www.ofis-bzh.org/upload/travail_paragraphe/fichier/126fichier.pdf

světových válek, kdy se zdejší obyvatelé rychle přizpůsobili francouzštině a jen nepatrná část obyvatelstva (5 %), spíše starší věkové skupiny, jak vyplývá z grafu Broudica (2009: 90), nemluvila francouzsky. Poslední sloupec vykresluje, že koncem 20. století už všichni obyvatelé Bretaně ovládají francouzštinu a pouze 10% lidí se dorozumí i bretonsky. Dá se tedy říct, že během necelých 150 let se postavení dvou jazyků zcela obrátilo ve prospěch francouzštiny.

Graf č. 1: Jazyková situace v Bretani od 2. poloviny 19. století do 20. století¹⁵

3.2. Nejnovější průzkumy

Poprvé byla otázka jazyků zaznamenána v rámci sčítání lidu institutem *INSEE* v březnu 1999. (Broudic, 2009: 39) Podle údajů z *Office public de la langue bretonne* dosahoval tehdy počet mluvčích bretonštiny na území Bretaně 263 850.

Výrazný pokles vyplývá z nejnovější ankety z roku 2007¹⁶, kdy se počet mluvčích bretonštiny na území Bretaně pohyboval už jen okolo 194 500. Jak uvádí Broudic (2009: 71) je to vůbec poprvé za celou historii, co v této oblasti klesl počet mluvčích bretonštiny pod 200 000. Je ale třeba vzít v úvahu, že bretonsky mluvící

¹⁵ BROUDIC, Franch, *La pratique du breton de l'Ancien régime à nos jours* [online]. [cit. 2012-3-15].

Dostupné z: www.ph-ludwigsburg.de/html

¹⁶ Tento údaj je už uveden v Tabulce č. 1: Pratique de la langue bretonne en 2007

obyvatelstvo se nevyskytuje jenom na území Bretaně. Nejenom díky migraci, ale také díky výuce bretonštiny, kterou nabízí například i hlavní město Paříž, je počet bretonsky mluvících lidí o trochu vyšší. Z údajů zveřejněných *Office public e la langue bretonne* se celkový počet lidí, kteří se domluvili bretonsky v roce 2007, pohyboval okolo 206 000. Při počtu obyvatel Bretaně 3 149 700 pak vychází, že se v roce 2007 bretonsky stále domluvilo 6,5 % Francouzů. Podle Broudica (2009: 109) se ale nejedná vždy o aktivní mluvčí. Většina lidí totiž bretonštinu nepoužívá vůbec, anebo jen zřídka. Pouhých 12 % mluvčích, tzn. 24 720 k roku 2007, pak bretonštinou mluvilo více než francouzštinou a dalších 7 %, tzn. 14 420 mluvčích, mluvilo bretonsky stejně často jako francouzsky.

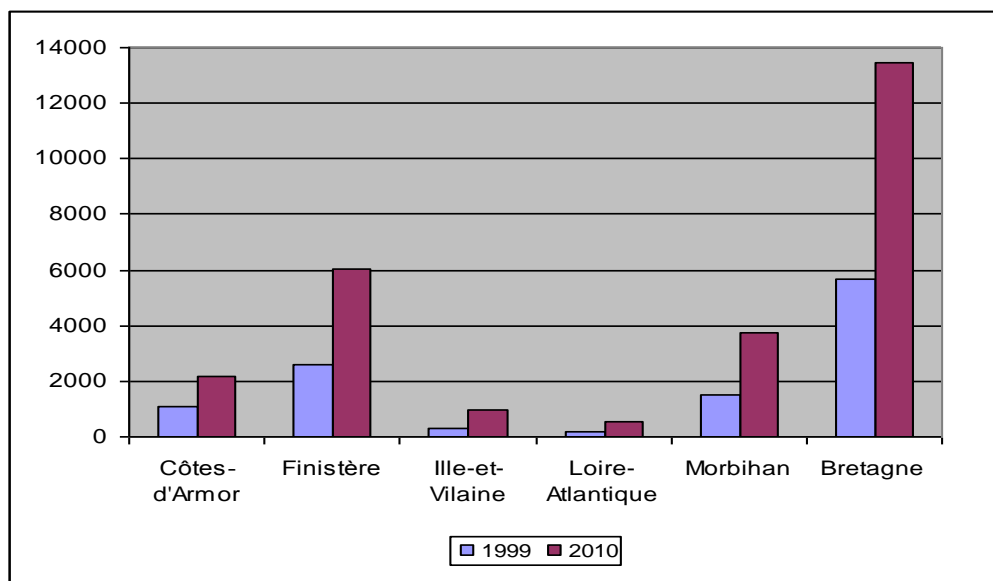
Když porovnáme údaje z roku 1999, kdy celkový počet mluvčích bretonsky dosahoval 297 000 (Broudic, 2009: 42), a z roku 2007, dojdeme k závěru, že každým rokem ubude přes 11 000 mluvčích. Dochází tak k mnohem většímu poklesu než například před 10 lety, kdy se podle Besca (1997: 7) počet bretonsky mluvících obyvatel každoročně snížil o 7-8000.

3.3. Mluvčí bretonštiny podle věkových skupin

Z důvodu úbytku rodilých mluvčích bretonštiny se mezigenerační přenos jazyka téměř zastavil, a tím pádem byl jazyk postupně vytlačen i z veřejného života. Tento jev přirozeně vyvolal stárnutí bretonsky mluvící populace. Z průzkumu institutu *INSEE*, zveřejněného v novém programu jazykové politiky, vychází, že v roce 1999 byly ¾ mluvčích starší 50 let a celá ½ mluvčích pak byla starší 65 let. Pouze každý desátý mluvčí byl pak mladší 30 let.

Stav jazyka se ale hodnotí především podle jeho využití mladou generací. Vysoký počet mladých lidí používajících jazyk je pak jeden z hlavních ukazatelů příznivé situace. Z výzkumu institutu *INSEE* vychází, že v roce 1999 aktivní uživatelé mladší 18 let představovali jen necelých 5 % ze všech mluvčích bretonštiny na území Bretaně, což vypovídá o kritické situaci bretonského jazyka. Od počátku 21. století dochází ale naštěstí ke zvyšování počtu mluvčích mladších 18 let díky šíření bretonštiny do školství. (viz graf č. 1 a kapitola 5.)

Graf č.1: Počet mluvčích mladších 18 let¹⁷

4. ORGANIZACE PODPORUJÍCÍ BRETONSKÝ JAZYK

Stále se snižující počet lidí ovládající bretonský jazyk vedl v průběhu 20. a 21. století k zakládání různých organizací a sdružení na rozvoj a podporu bretonštiny. V následující kapitole proto představím ty, které byly a stále jsou nejdůležitější pro zachování bretonštiny. V kapitole č. 5 se pak zaměřím na opětovné zavádění bretonštiny do školství.

4.1. Kuzul ar brezhoneg

Kuzul ar brezhoneg neboli *Conseil de la langue bretonne* je organizace zastřešující 17 asociací, které se věnují zejména bretonské publikační činnosti. Jedná se nejen o publikaci knížek pro děti a mládež *BANNOÛ-HEOL*, publikaci časopisů *AL LIAMM*, katalogů *AN ALARC'H*, ale patří sem například i *Congrès Celtique International*, který usiluje o zachování keltské kultury. Některé z těchto sdružení nabízejí dokonce i výuku jazyka, příkladem je organizace *Skol Ober*, či letní stáže, které, pořádá každoročně organizace *KEAV*.

¹⁷ *Actualisation de la politique linguistique pour la Bretagne* [online]. únor 2012 [cit. 2012-3-15].

Dostupné z: www.france3breizh.fr/

Společným cílem těchto asociací je tedy rozvoj a zejména šíření bretonštiny do společnosti. Většina asociací funguje jen díky finanční podpoře mnoha sponzorů. *Kuzul ar brezhoneg* pak těmto organizacím vytváří jakési logistické centrum, které řídí a usměrňuje jejich činnost.¹⁸

4.2. Ofis Publik ar Brezhoneg

L'Office Public de la Langue Bretonne byla založena v roce 2010 a nahradila tak původní *L'Office de la Langue Bretonne*, z roku 1999. *L'Office Public de la Langue Bretonne* má 5 středisek, která se nachází ve městech Carhaix, Rennes, Ploemeur, Cavan a Nantes.

Mezi její hlavní cíle patří podpora bretonštiny ve všech oblastech každodenního života a její zpřístupnění široké veřejnosti. Dále přispívá k rozvoji dvojjazyčných škol a nově se snaží zavést bretonštinu také do podniků. Ve spolupráci s obecními úřady jednotlivých měst usiluje o rozšíření dvojjazyčného geografického značení na území celé Bretaně. V roce 2004 vydala mimo jiné i první silniční mapu Bretaně v bretonštině. Mezi její další činnosti patří vypracování lingvistických studií a sociolingvistických výzkumů zaměřených na bretonský jazyk.

L'Office Public de la Langue Bretonne je vůbec jedno z prvních zřízení svého druhu, které bylo založeno ve Francii na podporu menšinového jazyka. Její vznik znamenal pro bretonský jazyk významný krok k jeho zachování.

5. října 2001 uvedla *L'Office Public de la Langue Bretonne* kampaň s názvem *Ya d'ar Brezhoneg* (Oui à la langue bretonne), kterou podle nejnovějších údajů z roku 2012 podepsalo 11 obcí, 151 sdružení a dalších 656 různých zařízení. Účastníci této kampaně se svým podpisem zavazují k šíření bretonštiny podle určitého systému. Tento systém má 3 úrovně související s mírou užívání bretonštiny v běžném chodu podniků. Na základě těchto úrovní pak každý podnik obdrží jedno ze tří označení tzv. label, kterým se zavazují dodržovat daná pravidla.

1. Premier label: Soutien à la langue bretonne

Toto označení je uděleno zařízením, která používají bretonštinu v širším slova smyslu. Jedná se například o bretonsky psané vizitky a obaly produktů, dvojjazyčné internetové stránky nebo propagační materiály.

¹⁸ *Kuzul ar brezhogen* [online]. [cit. 2012-3-13]. Dostupné z: <http://www.brezhoneg.org/kevredigezhiou%20G.htm>

2. Deuxième label: En breton s'il vous plaît

Toto označení obdrží ta zařízení, která své služby dokáží nabídnout klientům v bretonštině.

3. Troisième label: Travailler en breton

Toto označení je určeno zařízením, kde se bretonština používá jako hlavní jazyk pro veškerou komunikaci.¹⁹

V roce 2007 vytvořila *Office publique de la langue* také logo s názvem *Spilgenning* (viz příloha č. 4), jež připomíná vlnku a malé oko. Vlnka by měla představovat rozšíření bretonského jazyka do společnosti a oko pak odhalení každého mluvčího bretonštiny. Je třeba zdůraznit, že tento znak nenese žádný politický záměr, který by usiloval o větší svobodu Bretaně, nýbrž slouží pouze k tomu, aby se mluvčí bretonštiny mohli snadno a rychleji mezi sebou rozpoznat. Většina mluvčích spolu totiž mluví francouzsky, aniž by věděla, že se mohou dorozumět i bretonsky. Toto logo bylo poprvé použito v lednu 2007 na výstavě *Expolangues* v Paříži.²⁰

4.3. Dastum

Je nezisková asociace, kterou založila skupina zvoníků v roce 1972 na ochranu kulturního dědictví Bretaně. Jejím cílem je shromažďování, uchovávání a šíření především hudebních a filmových nahrávek a ústní lidové slovesnosti v bretonštině nebo v románském jazyku gallo. Jedná se o různá pořekadla, přísloví, lidové písně, pověsti, legendy, ale i fotografie, pohlednice,... Asociace Dastum usiluje mimo jiné o natočení co největšího počtu zvukových a audiovizuálních materiálů, které by zachytily přízvuk, intonaci a řeč rodilých Bretonců. Všechny nahrávky a dokumenty jsou pak zpřístupněny široké veřejnosti a zachovány pro budoucí generace.²¹

Dastum byla dlouhou dobu ve Francii jedinou asociací tohoto druhu. Postupně začaly vznikat podobná sdružení i v ostatních regionech jako například v Burgundsku *Maison du patrimoine oral*.²²

¹⁹ *Labels „Ya d'ar brezhoneg“* [online]. [cit. 2012-3-16]. Dostupné z: http://www.ofis-bzh.org/upload/travail_fichier/fichier/348fichier.pdf

²⁰ « *Spilhennig* »: *la marque des brittophones* [online]. [cit. 2012-3-27]. Dostupné z: http://www.ofis-bzh.org/fr/actualite/zoom/index.php?actualite_id=101

²¹ *La charte Dastum* [online]. [cit. 2012-3-16]. Dostupné z: <http://www.dastum.net/FR/association-dastum-charte.php>

²² *Portail du patrimoine oral* [online]. [cit. 2012-3-16]. Dostupné z: <http://www.portaildupatrimoineoral.org/index.php/about>

5. VÝUKA BRETONSKÉHO JAZYKA

Jedním z hlavních a vůbec nejdůležitějších prostředků, který se snaží zamezit zániku bretonštiny a rozšířit jazyk i mezi mladší generaci, je školství. Rodičům, kteří mají zájem o dvojjazyčnou výuku svého dítěte, se otevírají tři možnosti. Vybírat si mohou mezi školami veřejnými, soukromými katolickými a asociací Diwan. Dvojjazyčnou výuku mohou děti navštěvovat už od věku dvou let. Právě pro tyto účely byly zřízeny dvojjazyčné mateřské školky a jesle.²³

Jak uvádí *Academie v Rennes*, děti se nejdříve v prvním ročníku základní školy naučí psát a číst francouzsky a následně i bretonsky. Výjimku tvoří pouze žáci asociace Diwan (viz kapitola 5.1.). Studenti mohou dále pokračovat v dvojjazyčné výuce i na vybraných středních školách. Mimo dvojjazyčné školy je výuka bretonského jazyka nabízená i na ostatních školách v Bretani, na kterých si žáci mohou osvojit bretonštinu v rámci dobrovolných kurzů a volitelných předmětů. Na některých středních školách si pak studenti mohou zvolit bretonštinu jako druhý nebo třetí jazyk.

5.1. Divskouarn

Asociace *Divskouarn* (les oreilles en breton) byla založena 5. listopadu 2005 ve městě Carhaix jako dobrovolné sdružení rodičů malých dětí a učitelů mateřských škol. Jejím hlavním cílem je seznámit s bretonským jazykem děti předškolního věku. Podle vědeckých výzkumů je totiž nejlepším obdobím pro osvojení jazyka, ať už mateřského, nebo cizího, věk od narození zhruba do sedmi let. Z tohoto důvodu se *Divskouarn* snaží zavést bretonštinu všude tam, kde by se s ní mohli dostat do kontaktu děti starší šesti měsíců. Jedná se o zařízení, jako jsou miniškoličky, jesle, mateřské školy a mateřská centra.

Rodiče si mohou vybírat podle 3 různých úrovní určujících intenzitu užívání bretonského jazyka v daných zařízeních, která jejich děti navštěvují²⁴:

1. Divskouarn I – Sensibilisation

V rámci zařízení s 1. úrovní se děti zúčastňují minimálně jednoho sezení týdně, které probíhá v bretonském jazyce nejčastěji za přítomnosti rodičů. Jazyk by se měl tak nenásilnou formou dostat do podvědomí dětí.

²³ *Enseignement du breton* [online]. [cit. 2012-3-20]. Dostupné z: <http://www.ac-rennes.fr/jahia/Jahia/lang/fr/pid/3070>

²⁴ *La Chartre Divskouarn* [online]. [cit. 2012-4-18]. Dostupné z: <http://www.divskouarn.fr/vars/fichiers/Karta%20stur.pdf>

2. Divskouarn II- Communication

Aby dětská zařízení získala 2. úroveň, musí být bretonština pracovním jazykem nejméně dvou zaměstnanců. Bretonština je brána jako všední jazyk a je používána při komunikaci s dětmi.

3. Divskouarn III – Immersion

V rámci zařízení, která disponují 3. úrovní, je bretonština výhradně pracovním jazykem. To znamená, že jí mluví jak všichni pracovníci daného dětského zařízení, tak musí být nápisy uvnitř budovy a i veškeré dokumenty uvedeny v obou jazycích.

Asociace *Divskouarn* také od roku 2009 organizuje komunikační kampaň, jejímž cílem je zajištění dostatečné informovanosti rodičů o výhodách rané dvojjazyčnosti.²⁵ Jejich hlavní argumenty ve prospěch dvojjazyčnosti jsou následující:

Dvojjazyčnost:

- podporuje intelektuální rozvoj
- rozvíjí vnímání a tvůrčí myšlení
- usnadňuje učení dalších jazyků
- vede děti k větší toleranci a otevřenosti vůči ostatním kulturám

Touto kampaní se *Divskouarn* snaží motivovat rodiče k dalšímu velice účinnému šíření bretonského jazyka.²⁶

5.2. Diwan

Diwan je sdružení škol, které nabízejí bretonsko-francouzskou výuku, přičemž hlavním jazykem je bretonština. Diwan se mimo dvojjazyčnou výuku snaží studentům poskytnout i rozsáhlé znalosti týkající se historie a kulturního dědictví Bretagne. Rozsah působení je od mateřských školek až po maturitní ročníky. Diwan používá tzv. metodu „par immersion“, což znamená, že výuka žáků mateřských školek a žáků první třídy je vedena pouze v bretonštině. Francouzština se začíná postupně zavádět do výuky až od druhé třídy. Asociace Diwan je otevřená a zdarma přístupná všem rodinám, které si přejí naučit své děti bretonskému jazyku.²⁷

První škola byla otevřena v roce 1977 v Ploudalmézeau v departmentu Finistère. O její vznik se zasloužila skupina mladých lidí, kteří se rozhodli zasáhnout proti ústupu bretonštiny tím, že své děti naučili tomuto jazyku. Paradoxem je, že pro většinu z nich

²⁵ Ranná dvojjazyčnost – dítě si osvojí druhý jazyk před tím, než dosáhne věku 3 let

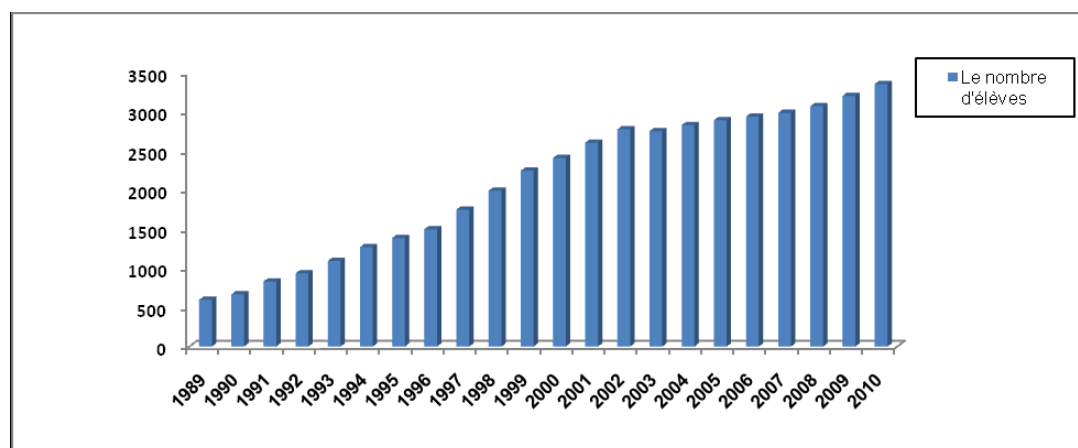
²⁶ *bonnes raisons d'être bilingue*, [online]. [cit. 2012-3-20]. Dostupné z: http://www.divskouarn.fr/index.php?rub=6_bonnes_raisons_d_etre_bilingue

²⁷ *Diwan* [online]. [cit. 2012-3-20]. Dostupné z: <http://www.diwanbreizh.org>

nebyla bretonština mateřským jazykem. (*Pierrick, 2002*) Jak uvádí Fournis (2006: 79) ve své knize, začátky tohoto sdružení nebyly jednoduché. Nejen že se Diwan potýkal s nedostatkem financí, které vedly mezi léty 1986-1988 k propuštění některých vyučujících, ale také se musel potýkat s nesouhlasem vlády. Nakonec v roce 1988 došlo po dlouhém vyjednávání k uzavření dohody, kterou se vláda zavázala k finanční pomoci.

I přes tyto počáteční problémy se Diwan velmi rychle rozrůstal. Už v roce 1980 existovalo 16 škol pro 150 studentů a o dvacet let později v roce 2000 se počet institucí vyšplhal na neuvěřitelných 60 školek a základních škol, 34 středních škol a 1 gymnázium s celkovým počtem 2500 studentů. Rostoucí zájem o dvojjazyčnou výuku je zřejmý i z následujícího grafu, který znázorňuje zvyšující se počet studentů mezi roky 1989 a 2010. (*Fournis, 2006: 79*)

Graf č. 3: Počet studentů 1989-2010²⁸

V roce 2004 založil Diwan bretonsko-francouzskou školu dokonce i v Paříži, a tím se bretonština stala prvním menšinovým jazykem Francie, který se aktivně rozšířil mimo své tradiční území.²⁹

5.3. Kurzy pro dospělé

Výuka bretonštiny není ale určena jen pro studenty. Ke konci 20. století vznikla spousta asociací, které začaly pořádat kurzy bretonštiny i pro dospělé. Zájemci si mohou vybrat

²⁸ *Diwan* [online]. [cit. 2012-3-20]. Dostupné z:

http://diwankp.weebly.com/uploads/5/6/4/7/5647651/diwancest_2011_01_20-1.pdf

²⁹ *Quand a été ouverte la première école Diwan?* [online]. [cit. 2012-3-20]. Dostupné z: http://www.ofis-bzh.org/fr/langue_bretonne/faq/index.php#10

mezi večerní výukou, týdenní nebo šestiměsíční stáží. Výuku bretonštiny nabízí v rámci vzdělávacích programů svým zaměstnancům dokonce i některé podniky. Podle agentury *Office publique de la langue bretonne* se výuky bretonštiny v roce 2010 zúčastnilo zhruba 5000 dospělých, z toho byl největší zájem o večerní kurzy, které absolvovalo 3300 dospělých. 170 dospělých pak využilo kurz bretonštiny v rámci zaměstnání a zbytek zúčastněných připadl na stáže.

Kromě klasických docházkových kurzů poskytují některé asociace i dálkové kurzy bretonštiny, kterých se v roce 2010 zúčastnilo 375 lidí. Mezi organizace nabízející výuku bretonštiny se řadí například *Sked, KLT, Skol an Emsav, Roudour a Mervent*. Jak dále uvádí *Office publique de la langue bretonne*, výuka bretonštiny a zejména pak organizace stáží je částečně finančně podporována ze strany *Le Conseil régional de Bretagne*.

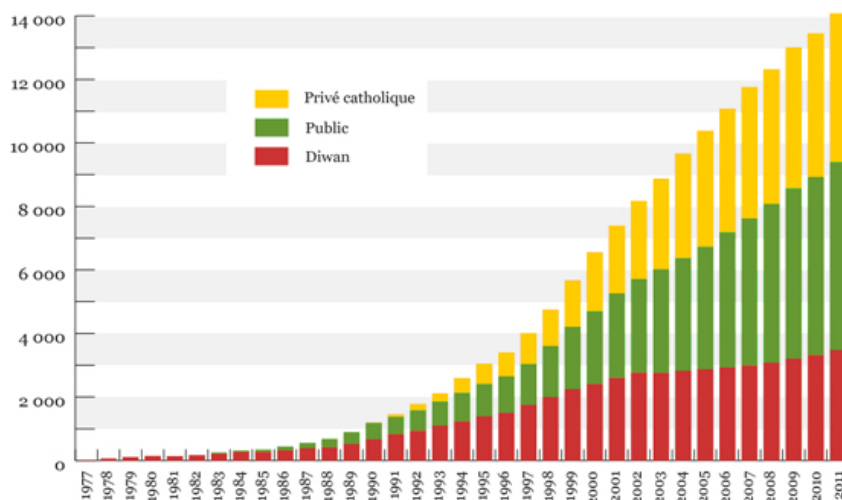
Zájem o výuku bretonštiny roste i mimo území Bretaně. Z tohoto důvodu pořádá například *Skol an Emsav* každoročně týdenní stáž v Paříži. Centra pro výuku bretonštiny se postupně rozšířila i do celého světa. V roce 2010 nabízelo výuku mimo území Bretaně 35 center. Z toho 14 z nich sídlí v Paříži nebo v pařížském regionu a 21 center se nachází mimo území Francie. Bretonština se tak vyučuje ve 14 zemích a na 3 různých kontinentech, například ve městech Toronto a Šanghaj, z čehož většinu kurzů nabízejí tamní univerzity.³⁰ (viz příloha č. 5)

5.4. Celkový počet studentů

Výuky bretonštiny se v roce 2010 podle údajů z *Office publique de la langue bretonne* celkem účastnilo přes 30 000 lidí, z toho více jak 14 000 studentů (viz graf č. 3) dvojjazyčného studia, 8000 studentů prvního stupně a 5000 studentů druhého stupně základních a středních škol. 3000 dospělých se zúčastnilo večerních kurzů a 700 studentů absolvovalo výuku bretonštiny na vysokých školách.

³⁰ *L'enseignement* [online]. [cit. 2012-3-21]. Dostupné z: http://www.ofis-bzh.org/upload/travail_paragraphe/fichier/282fichier.pdf

Graf č. 3: Počet studentů dvojjazyčných škol³¹

6. ROZŠÍŘENÍ BRETONSKÉHO JAZYKA POMOCÍ DALŠÍCH PROSTŘEDKŮ

6.1. Zavádění dvojjazyčných geografických názvů

Jedním z dalších prostředků jak podpořit a rozšířit působnost ohroženého jazyka je zavedení dvojjazyčných geografických názvů. Právě různé nápisy jsou určeny ke každodennímu užívání, a tím přispívají ke zviditelnění daného jazyka. Toto opatření se týká například všech silničních značení, směrových ukazatelů, ale i názvů ulic, budov či lodí. (*Ofis ar brezhoneg, 2007: 43*)

Jak uvádí Abalain (2000: 71) dvojjazyčné značení se začalo postupně v Bretani rozšiřovat už od 80. let 20. století. O zavedení francouzsko-bretonských ukazatelů usilovalo i extremistické hnutí *Stourm ar Brezhoneg* (Combat pour la langue bretonne). Toto hnutí zahájilo v roce 1984 tzv. *Campagne de rebretonnisation sauvage* neboli kampaň prudké rebretonizace. Jednalo se o jakýsi boj proti jednojazyčným francouzským názvům, který spočíval v ničení francouzsky psaných cedulí. K roku 1985 bylo na území celé Bretaně zničeno a přepsáno odhadem přes 10 000 cedulí a

³¹ *L'enseignement, un axe stratégique* [online]. [cit. 2012-4-15]. Dostupné z: <http://www.ofis-bzh.org/fr/enseignement/index.php>

ukazatelů. Hnutí *Stourm ar Brezhoneg* tak radikálně vystoupilo proti francouzské vládě, která odmítala zavést bretonské geografické názvy na území Bretaně.

Jak uvádí (*Ofis ar brezhoneg, 2007: 44*) v posledních 30 letech došlo v tomto směru k velkému pokroku. Dvojjazyčné cedule byly nejdříve zavedeny v departmentu Côtes-d'Armor. Tento trend se ale postupně rozšířil i do dalších dvou departmentů Dolní Bretaně a to na území departmentů Finistère a Morbihan. Ze začátku se jednalo většinou o větší města s počtem obyvatel nad 10 000, která měla na umístění francouzsko-bretonských cedulí dostatečné finance. Příkladem mohou být města jako Landerneau, Lorient, Quimper, Brest, Morlaix, kde jsou dnes, na počátku 21. století, francouzsko-bretonské názvy samozřejmostí. Výjimku v této oblasti tvoří pouze město Vannes, které začalo zavádět dvojjazyčné názvy až v roce 2005. Díky finanční podpoře ze strany *Office de la Langue Bretonne* a samotného regionu Bretaň se francouzsko-bretonské cedule začínají postupně rozšiřovat i do menších obcí Dolní Bretaně.

Jak ale uvádí *Office publique de la langue bretonne*, problémem dvojjazyčného značení je nerovné postavení jazyků. Bretonština je totiž často psána menšími písmy nebo kurzívou. Navíc jsou některé poznámky stále uváděny pouze jednojazyčně. Z tohoto důvodu vydala *Office publique de la langue bretonne* ilustrovanou brožuru *La signalisation routière bilingue*, která popisuje základní pravidla, postupy a příklady francouzsko-bretonských cedulí a ukazatelů. Tato pravidla by měla zajistit rovnocenné postavení obou jazyků. Mezi jedno z hlavních pravidel patří i dodržování stejné velikosti, stylu a barvy písma.³²

Nejlepším příkladem města, kde je postavení obou jazyků rovnocenné, je město Lorient. Zde jsou totiž veškeré silniční ukazatelé dvojjazyčné, přičemž francouzský a bretonský název má stejnou formu i velikost. (*Ofis ar brezhoneg, 2007: 43*)

6.2. Bretonština ve sdělovacích prostředcích

Mimo dvojjazyčných geografických názvů se bretonský jazyk začleňuje do veřejného života i prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků. Tento způsob šíření bretonštiny je velice účinný, neboť přispívá mimo jiné i ke zdokonalování znalostí jazyka mezi mluvčími. Ne všichni mluvčí bretonštiny totiž ovládají jak mluvený, tak i psaný projev jazyka. To vychází i z průzkumu Broudica (2009: 93), podle kterého v roce 2007 téměř 48% mluvčích bretonštiny disponovalo pouze znalostí mluvené

³² *Améliorer et développer la signalisation bilingue* [online]. [cit. 2012-4-15]. Dostupné z: http://www.ofis-bzh.org/fr/actualite/zoom/index.php?actualite_id=313

podoby bretonštiny. Bretonský tisk by tedy mohl být pro některé obyvatele Bretaně i určitou motivací pro osvojení čtení v bretonštině.

Historie bretonského tisku se datuje už od první poloviny 19. století, kdy byly v roce 1833 vydány první dvojjazyčné noviny *Mignon al labourer*.³³ Jak uvádí Abalain (2000: 84), první titul psaný celý v bretonštině byl vydán v roce 1886. Jednalo se o týdeník zvaný *Feiz ha Breiz*. Hned po něm následoval v roce 1898 týdeník *Kroaz ar Vretoned*, který sloužil jako důležitý zdroj informací především v období první světové války. Jeho vydávání bylo ale ukončeno už v roce 1920, kvůli upadajícímu zájmu o bretonský tisk. Na rozdíl od týdeníku nebyl denní tisk nikdy publikován celý v bretonštině. Některé místní noviny se od začátku 20. století snaží zahrnout do svých čísel alespoň bretonsky psané články či celé rubriky.

Ke snížení počtu bretonského tisku došlo zejména ve druhé polovině 20. století. Zatímco v roce 1973 bylo publikováno 48 druhů novin psaných alespoň částečně v bretonštině, v roce 1990 tento počet klesl na 26. V tomto období se snížil i počet časopisů a to z původně 17 na pouhých 10. Důvodem byl jak upadající počet čtenářů, tak ale i skutečnost, že bretonsky psaný tisk neposkytoval čtenářům stejně podrobné a kvalitní informace jako tisk francouzský.³⁴

Ačkoliv v této oblasti došlo od konce 20. století k velkému pokroku, je místo bretonštiny v tisku stále velmi omezené. V rámci regionálního tisku můžeme zmínit například denník *le Télégramme*, který je publikován ve francouzském jazyce a každý čtvrtek uveřejňuje jednu stránku v bretonštině. Denník *Ouest-France* pak přidal do svého nedělního vydání pravidelnou rubriku s lekcí bretonštiny od Martiala Menarda. (Broudic, 2009:167)

Některé měsíčníky jako třeba *Combat Breton* nebo *Le Peuple Breton* věnují bretonským článkům dokonce i několik stránek. Počet časopisů se v porovnání s rokem 1990 nepatrně zvýšil. Podle údajů z knižní publikace Abalaina (2000: 84), jich vychází více než 20 bretonských a okolo 12 dvojjazyčných. Za zmínku stojí například časopis *Al Liamm*, který vychází dvakrát do měsíce. Tento časopis je tématicky zaměřen na oblast kultury a literatury. *Brud Nevez* uveřejňovaný jednou za dva měsíce je vůbec nejstarší časopis psaný bretonsky, který byl poprvé vydán v roce 1957 pod názvem *Brud*. Tento časopis poskytuje čtenářům jak informace o literatuře, tak i přehled nejnovějších událostí.

³³ *La presse* [online]. [cit. 2012-4-16]. Dostupné z: <http://brezhoneg.gwalarn.org/media/gwask-fr.html>

³⁴ *La presse* [online]. [cit. 2012-4-16]. Dostupné z: <http://brezhoneg.gwalarn.org/media/gwask-fr.html>

V průběhu 20. století vzniklo více jak dvacet nakladatelství. Uvést můžeme například *Brud Nevez*, *Hor Yezh* nebo třeba *Keit Vimp Bev*, který se specializuje na dětské komiksy. Jak ale uvádí Abalain (2000: 85), situace pro vydavatele a spisovatele není zrovna příznivá. Kvůli nízkému počtu čtenářů publikací v bretonštině je v Dolní Bretani veliká konkurence, a tak dá většina autorů přednost spíše psaní ve francouzském jazyce, čímž si zajistí dostatečný odbyt. Mezi známé spisovatele, kteří zůstávají i nadále věrni bretonskému jazyku, patří například E. Evenou, Y. Gwernig, P. Keineg, Y. Le Menn, a další...

Pokud se podíváme na oblast rádiového a televizního vysílání, zjistíme, že i zde zaujímá bretonština pouze okrajové místo.

První rozhlasové vysílání bylo v Bretani zahájeno v roce 1927 a to na stanici Radia *Roazon-Breiz* (Rennes-Bretagne). V té době se ale jednalo pouze o francouzské vysílání. (Abalain 2000: 82) Bretonština zazněla z rozhlasových přijímačů poprvé až za okupace v roce 1940, a to především zásluhou Roparze Hemon, který úzce spolupracoval s tehdejší vládou ve Vichy. Vysílání v bretonštině bylo vyhrazeno pouhých 20 minut týdně a vybraná témata byla spíše odborně zaměřená. V roce 1944 bylo ale toto vysílání přerušeno a Roparz Hemon byl poslán za kolaborantství do vězení.³⁵

V roce 1946 zahájilo vysílání *Radio-Kimerc'h*, které věnovalo bretonskému jazyku 20 minut týdně. Od roku 1969 byl tento vysílací čas prodloužen na 20 minut denně. *Radio-Bretagne-Ouest* založené v roce 1982 pak zavedlo ranní i večerní bretonské vysílání a především poprvé zařadilo do svého programu i večerní zpravodajství. (Abalain, 2000: 82-83)

Dnes mezi významné rádiové stanice patří *Radio Kreiz Breizh* (Radio centre bretagne) a *Radio Bro Gwened*. (Radio du pays de Vannes). Jejich vyhrazený čas pro vysílání v bretonštině se pohybuje okolo 20 hodin týdně. Od roku 1998 existují i dvě nová rádia *Radio Kerne* a *Arvorig FM*, která ve svých smluvních podmínkách vyčlenila bretonštině dokonce celých 80 % z vysílacího času.³⁶ I když čas vyhrazený vysílání v bretonštině je velmi omezený, rádio je stále jedním ze sdělovacích prostředků, který poskytuje bretonštině největší prostor.

³⁵ *La radio* [online]. [cit. 2012-4-16]. Dostupné z: <http://brezhoneg.gwalarn.org/media/skingomz-fr.html>

³⁶ *La télévision* [online]. [cit. 2012-4-16]. Dostupné z: <http://brezhoneg.gwalarn.org/media/skinwel-fr.html>

Přestože se bretonština dostala do televizního vysílání už koncem 50. let, první významný program byl uveden až v roce 1971. Jednalo se o patnáctiminutový televizní magazín *Breiz o Veva* (Bretagne vivante) vysílaný jednou za 14 dní, který informoval diváky o kulturním i ekonomickém dění. V roce 1973 si kanál France 3 pozměnil své smluvní podmínky ve prospěch všech regionálních jazyků a stanovil, že začlení regionální jazyky do svého vysílání. I tak ale v roce 2000 ze svých 1000 vysílacích hodin věnoval bretonskému jazyku pouze 75. Mezi nejznámější patří sobotní program *Du-mañ, Du-se*.³⁷

O začlenění bretonštiny do sdělovacích prostředků se velmi zasloužila *Charte culturelle*, která podpořila místo bretonštiny v sdělovacích prostředcích. Dnes, ve 21. století, usilují o rozšíření bretonštiny do sdělovacích prostředků například hnutí *Stourm ar Brezhoneg* a *Emgann*. (Abalain, 2000: 83)

7. PŘÍSTUP STÁTU K PROBLEMATICE

Z předchozích kapitol je zřejmé, že francouzská společnost má snahu o zachování bretonštiny. Jak ale uvádí Evenou (2000: 65), zachování bretonštiny nezáleží jen na přístupu lidí a organizací, ale její osud je především v moci státu.

V následující kapitole proto přiblížím jednotlivá opatření, která stát přijal na podporu nejen bretonštiny, ale i ostatních menšinových jazyků Francie.

7.1. Evropská charta regionálních či menšinových jazyků

Evropská charta regionálních či menšinových jazyků je mezinárodní smlouva, na jejíž plnění dohlíží *Rada Evropy*. Je to vůbec první právní listina, která věnuje pozornost regionálním a menšinovým jazykům. Byla podepsána členskými státy *Rady Evropy* 5. 11. 1992 ve Štrasburku a v platnost vstoupila 1. 3. 1998 poté, co ji ratifikovalo prvních 5 zemí. (Bourel, 2004: 36)

³⁷ *La télévision* [online]. [cit. 2012-4-16]. Dostupné z: <http://brezhoneg.gwalarn.org/media/skingomz-fr.html>

7.1.1. Struktura charty

Evropská charta regionálních či menšinových jazyků obsahuje Preambuli a 5 částí zahrnujících 23 článků. Preambule připomíná základní cíle *Rady Evropy* a zdůrazňuje význam a hodnotu regionálních a menšinových jazyků: „*Ochrana historických regionálních a menšinových jazyků Evropy, z nichž některým hrozí postupný zánik, přispívá k zachování a rozvoji kulturního bohatství a tradic Evropy*“. V rámci jejich užití zmiňuje i ochranu základních lidských práv a svobod. Přitom ale dodává, že používání regionálních a menšinových jazyků nebude na úkor jazyků úředních, a tudíž je nijak neohroží: „...*zdůrazňující hodnotu vzájemného působení kultur a jazykové rozmanitosti a majíce na zřeteli, že ochrana a podpora regionálních a menšinových jazyků by neměla být na újmu úředním jazykům a potřebě se jim učit*“.

První část *Evropské charty regionálních jazyků* obsahuje obecná ustanovení, která v 1. článku vymezují definici regionálních a menšinových jazyků: „*Výraz „regionální či menšinové jazyky“ označuje jazyky, které jsou tradičně užívány částí obyvatelstva určitého státu*“, avšak „*neoznačuje dialekty úředního jazyka (úředních jazyků) státu ani jazyky migrantů*“.

Ve druhé části jsou pak zmíněné cíle a zásady uskutečňované v souladu s článkem 2 odstavce 1. Jedná se například o uznání regionálních a menšinových jazyků jako část kulturního bohatství, respektování zeměpisné oblasti každého regionálního nebo menšinového jazyka, usnadňování a podporu jejich užívání a prosazování jejich výuky. Zároveň upozorňuje na nutnost odstranit omezení jazyků, která ohrožují jeho existenci a rozvoj.

Ze třetí části Opatření na podporu užívání regionálních nebo menšinových jazyků ve veřejném životě jsou státy povinny vybrat určitý počet odstavců a bodů z jednotlivých článků. Jedná se o opatření ve prospěch používání regionálních či menšinových jazyků ve veřejném životě tj. v rámci vzdělání, soudních orgánů, orgánů veřejné správy a veřejné služby, hromadných sdělovacích prostředků, kulturních činností a kulturních zařízení, hospodářského a společenského života a přeshraniční výměny.

Čtvrtá část se vztahuje k použití charty a pátou část tvoří závěrečná ustanovení.

7.1.2. Přístup francouzské vlády k Chartě

Jak uvádí Bourel (2004: 42), Francie podepsala *Evropskou chartu regionálních či menšinových jazyků* 7. května 1999 a zároveň přijala i 39 závazků. Tato opatření

zahrnují například výuku bretonštiny v mateřských, základních, středních, technických, odborných a vysokých školách. Dále se Francie zavázala k zpřístupnění nejdůležitějších zákonů a některých předpisů v regionálních nebo menšinových jazycích. V oblasti orgánů veřejné správy a veřejné služby pak zajistí, aby se užívaly nebo přijaly tradiční a správné formy místních názvů v případě potřeby vedle názvu v úředním jazyce. Také přijala některá opatření v rámci hromadných sdělovacích prostředků a kulturních činností.

K tomu, aby se ale mohla aplikovat opatření na ochranu regionálních jazyků, musí být Charta ještě ratifikována vládou. Ratifikace Charty však vyvolala ostré debaty a Charta se tak postupně stala, jak uvádí Bourel (2004: 43), středem zájmu politiků.

Proti ratifikaci Charty je především *Ústavní rada* a *Státní rada*. Ta se, jak uvádí Ewenou (2000: 26), v čele s ministrem Alainem Juppéem vyslovila negativně k podepsání této listiny už v roce 1996 a to z toho důvodu, že je v rozporu s článkem 2 Ústavy Francouzské republiky. Přitom ale, jak dále uvádí Ewenou (2000: 26), nebyl tento článek součástí Ústavy od počátku jejího sepsání roku 1958 generálem Charlesem de Gaullem. Článek 2 byl schválen francouzskou vládou v roce 1992, aby omezil užití jiných jazyků než francouzštiny na území Francie. (Abalain, 2000: 45)

Podle odpůrců Charty, jak zmiňuje Bourel (2004: 44), s sebou může uznání regionálních jazyků nést také vlnu regionalismu a komunitarismu, což by následně mohlo mít vliv na národní jednotnost republiky, která byla jedním z cílů Velké francouzské revoluce. Navíc je třeba vzít v úvahu také finanční stránku. Umělé zavedení regionálních jazyků do veřejného života by totiž bylo velice nákladné. Podle Josselin de Rohan, prezidenta *Conseil régional de Bretagne*, se kromě toho prý dvojjazyčné školy jako Diwan obejdou bez státní podpory, a tudíž i bez ratifikování Charty.

Další hrozbou, jak dále uvádí Bourel (2004: 44), je podle odpůrců Charty i její 7. článek ve 2. části, kterým se státy zavazují k: „*respektování zeměpisné oblasti každého regionálního nebo menšinového jazyka s cílem zajistit, aby stávající nebo nové územněsprávní členění nebylo na překážku podpoře příslušného regionálního nebo menšinového jazyka*“. Podle některých francouzských politiků by právě přijetí Charty mohlo vést k rozdělení Francie.

30. dubna 1998 se senátor Charles Ginésy obrátil na ministryni kultury Catherine Trautmann s návrhem na změnu 2. článku Ústavy, která by umožnila ratifikaci Charty. Ministryně kultury však jeho návrh zamítla a upřesnila, že vláda zvažovala uznání regionálních a menšinových jazyků už v roce 1992 při schvalování

2. článku Ústavy, a že tento návrh byl zamítnut. (Bourel, 2004: 39)

Ani prezident republiky Jacques Chirac nepřijal žádost premiéra Lionela Jospina na revizi Ústavy, a tak byla 15. června 1999 ratifikace Charty zamítnuta *Ústavní radou*. Neochota francouzské vlády tak způsobila, že se uznání regionálních a menšinových jazyků Chartou EU ocitla v nedohlednu. (Bourel, 2004: 39)

Dnes je podpis *Evropské charty regionálních či menšinových jazyků* jednou z podmínek vstupu do *Evropské Unie*. (Bourel, 2004: 55) 25 ze 47 členských států *Rady Evropy* už tuto Chartu ratifikovalo a 8 států ji prozatím jen podepsalo. Ze států EU je pak Francie jedinou zemí, která tuto Chartu ještě neratifikovala.³⁸

7.2. Přijetí článku 75-1. Ústavy Francouzské republiky

V rámci podpory minoritních jazyků byl 23. července 2008 k Ústavě Francouzské republiky přidán článek 75-1., který ustanovil následující „*Les langues régionales appartiennent au patrimoine de la France*“ neboli „*Regionální jazyky patří k dědictví Francie*“.

Jak ale zmiňuje *Véronique Bertile*³⁹, toto nové opatření nepřineslo žádná nová práva ve prospěch mluvčích regionálních jazyků. Pouze povolilo používání menšinových jazyků ve veřejném životě. To znamená, že všechny oficiální dokumenty mohou být od této chvíle vydány v bretonštině, za předpokladu, že jsou vyhotoveny i ve francouzštině, protože pouze francouzština je brána jako úřední jazyk. Neznamená to tedy, že používání menšinových jazyků je povinné, tudíž státní správa nemá povinnost překládat právní dokumenty a úřední formuláře. Tento článek dovoluje učinit kroky ve prospěch regionálních jazyků, které bylo možné učinit i před jeho schválením. Můžeme se tedy domnívat, že má pouze deklarativní charakter.

7.3. Program jazykové politiky

17. prosince 2004 přijala *Conseil régional de Bretagne* nový program jazykové politiky s názvem *Une politique linguistique pour la Bretagne*, a tak poprvé v historii uznala oficiálně vedle francouzského jazyka i přítomnost bretonštiny a jazyka gallo jako jazyků Bretaně. (Broudic, 2009: 195)

³⁸ *Actualisation de la politique linguistique pour la Bretagne* [online]. únor 2012 [cit. 2012-3-27]. Dostupné z: www.france3breizh.fr/

³⁹ BERTILE, Véronique, *Les langues régionales entrent dans la Constitution* [online]. srpen 2008 [cit. 2012-3-28]. Dostupné z: <http://www.bfdc.org/article-22289449-6.html>

Tento nový politický program je založen na stejných principech jako většina smluv spojených s ochranou bretonského jazyka. Jak vyplývá přímo z 3. odstavce programu⁴⁰, stanovil si *Conseil régional de Bretagne* tři následující cíle: zajistit udržení a přenos lidové bretonštiny, čímž by se měl zajistit a stabilizovat počet mluvčích, poskytnout každému, kdo si to přeje, výuku bretonštiny a v neposlední řadě také zvýhodnit bretonštinu v různých oblastech společenského života na území Bretaně.

Dále se v programu uvádí, že vzhledem k tomu, že se ještě bretonština nestala oficiálním jazykem, musí být učiněna jednání, která by vedla k ratifikaci *Evropské charty regionálních či menšinových jazyků* a k úplnému uznání regionálních jazyků státem. *Conséil régional de Bretagne* tak převezme iniciativu za sjednocení co nejvyššího počtu sdružení, které usilují o ratifikaci Charty.

Je sice pravda, že *Conséil régional de Bretagne* už v minulosti učinil některá opatření ve prospěch bretonštiny a jazyka gallo, ale často se jednalo jen o určité kroky vyplývající z daných situací. Tentokrát byl poprvé přijat politický plán, který představoval přijetí závazků na delší období, a který vzal v úvahu všechny argumenty zvýhodňující zachování obou dvou jazyků.⁴¹

Postupem času bylo nutné zhodnotit výsledky jazykové politiky a představit nová opatření, která by vedla k rozvoji bretonštiny. Z toho důvodu prezident *Conseil régional de Bretagne*, Jean-Yves Le Drian, předložil radě v únoru 2012 ke schválení program *Aktualizace jazykové politiky pro Bretaň*, ve kterém nejprve rekapituluje a hodnotí jazykovou politiku předchozích 7 let, dále uvádí některá důležitá fakta a lingvistické studie zabývající se situací bretonštiny a jazyka gallo a v neposlední řadě představuje nová opatření pro zlepšení postavení obou jazyků. Ke schválení programu došlo 29. 3. 2012.

Od té doby se *Conseil régional de Bretagne* snaží řídit jednání regionu podle dvou hlavních směrů. Za prvé se snaží o legální uznání jazyků a o posílení spolupráce veřejných osob v Bretani v této oblasti. Za druhé se snaží podpořit iniciativu společnosti tím, že zajistí jazykům místo ve veřejném, kulturním, sociálním a politickém životě regionu.⁴²

⁴⁰ *Une politique linguistique pour la Bretagne* [online]. prosinec 2004 [cit. 2012-3-26]. Dostupné z: http://www.bretagne.fr/internet/upload/docs/application/pdf/2008-12/plan_de_politique_linguistique.pdf

⁴¹ *Politique linguistique* [online]. prosinec 2004 [cit. 2012-3-26]. Dostupné z: http://www.udb-bzh.net/archives/article.php3?id_article=161&lang=fr

⁴² *Actualisation de la politique linguistique pour la Bretagne* [online]. únor 2012 [cit. 2012-3-28]. Dostupné z: www.france3breizh.fr/

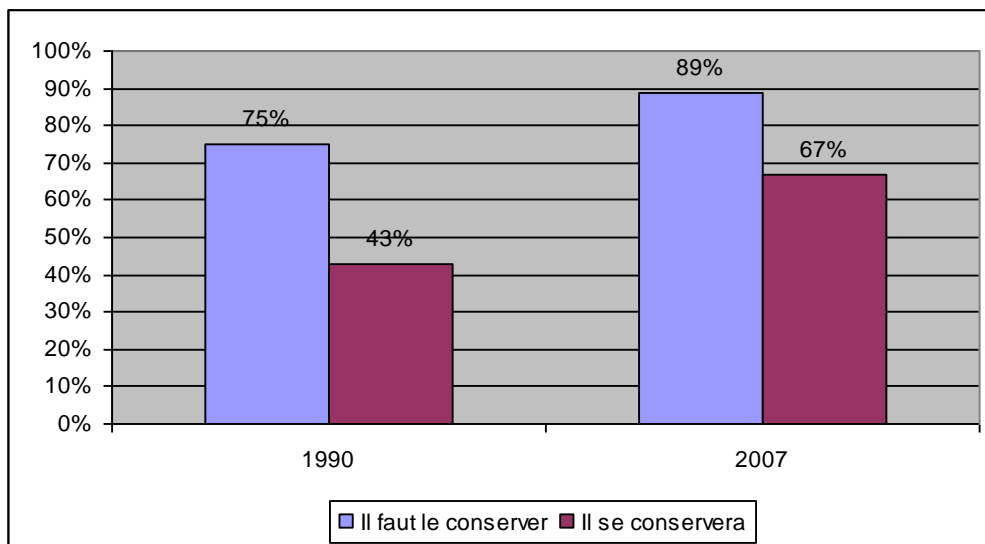
8. POSTOJ OBYVATEL BRETANĚ K BRETONSKÉMU JAZYKU

Po prozkoumání a zhodnocení současné situace bretonštiny je třeba si ještě položit otázky, jaký postoj zaujímá bretonské obyvatelstvo ke svému regionálnímu jazyku, a jak vidí jeho budoucnost. V této poslední kapitole nejprve uvedu několik průzkumů, které nám přiblíží postavení bretonštiny v dnešní francouzské společnosti a názory obyvatel Bretaně na danou problematiku. Nakonec zmíním některé prognózy tohoto regionálního jazyka.

8.1. Kladný postoj

I přes stále se snižující počet mluvčích bretonštiny, který vyplývá z kapitoly 4., je vztah bretonského obyvatelstva k jazyku spíše pozitivní. Důkazem toho je i rostoucí zájem obyvatel Bretaně o zachování jazyka, který vychází z následujícího grafu č. 4.

Graf č. 4: Je třeba zachovat bretonský jazyk? (*Broudic 2009: 153*)

Z tohoto grafu je zřejmé, že počet obyvatel Dolní Bretaně, kteří jsou pro zachování bretonštiny, se mezi lety 1990 a 2007 zvýšil o celých 14 %. Tento rostoucí zájem o jazyk lze z velké části přičíst aktivní činnosti již zmíněných organizací a sdružení, které se snaží upozornit současnou společnost na kritický stav bretonského jazyka. Jistým dílem k tomu přispívá ale i celková změna v myšlení společnosti a její prohlubující se vlastenecké cítění. (*Broudic, 2009: 153*).

Graf č. 4 tedy ukazuje, že celých 89 % obyvatel Bretaně si v roce 2007 přálo zachovat bretonštinu pro budoucí generace. K tomuto názoru je vedly různé důvody, na které se Broudic (2009: 155) zaměřil ve své další studii. Podle této studie patří bretonština pro 1/3 dotazovaných obyvatel neodmyslitelně k dědictví Bretaně a představuje tak důležitou část její kultury. Ostatní dotazovaní svou odpověď argumentují například tím, že je bretonština:

- tradicí, kterou je třeba chránit
- jedním z nejstarších jazyků Evropy
- znakem bretonské identity
- krásným bohatým a melodickým jazykem

Tyto argumenty nejsou ale překvapivé, vzhledem k tomu, že jsou uváděny ve většině studií zaměřených na ostatní ohrožené jazyky. Podle Broudica (2009: 156) je třeba si všimnout především toho, že nikdo neuvedl bretonštinu jako důležitý prvek komunikace. Tento fakt nám dokazuje, že i když bretonština patří stále mezi živé jazyky, nesplňuje už svou základní funkci. Mezi jednu z možných definic jazyka totiž patří, že: „*Jazyk je systém znaků sloužící jako základní prostředek ke sdělování informací ve společnosti.*“⁴³ Je tedy zřejmé, že bretonština dnes už není nutná ke každodennímu užití, jako tomu bylo ještě například v průběhu 19. stol. Z tohoto důvodu už není nezbytná pro život dnešních obyvatel Bretaně. Tento jazyk je tedy spíše pokládán za součást dědictví, které si obyvatelé zdejšího regionu přejí zachovat, stejně jako například kulturní zvyky či historické památky.

Kladný přístup obyvatel k bretonštině je zřejmý i z dalších studií Broudica, ve kterých se například ve prospěch dvojjazyčného školství vyjádřilo 79 % obyvatel Dolní Bretaně a pro dvojjazyčné značení hlasovalo 74 % z nich. 3/4 obyvatel se vyjádřila kladně i k rozhlasovému a televiznímu vysílání v bretonštině. (Broudic, 2009: 169)

Ze všech předchozích průzkumů je tedy patrné, že obyvatelstvo Bretaně si přeje zachovat bretonský jazyk. Nyní se ale vraťme ještě ke grafu č. 4, ze kterého dále vyplývá, že postupně vzrůstá počet obyvatel, kteří jsou o zachování jazyka přesvědčeni. V roce 1990 si 75 % obyvatel Bretaně přálo zachovat bretonštinu, ale pouze 43 % z nich věřilo, že se tento jazyk opravdu podaří zachránit. Naproti tomu o 17 let později v roce 2007 už bylo o zachování bretonštiny přesvědčeno 67 % dotazovaných.

⁴³ Definice přejata z přednášek PhDr. Ondřeje Peška, Ph.D., autorem je A. Erhat

8.2. Negativní postoj

Nyní je třeba si přiblížit i argumenty odpůrců bretonštiny. Jak vychází z grafu č. 4, v roce 2007 se proti zachování bretonštiny vyjádřilo nebo se k této otázce nevyjádřilo vůbec 11% obyvatel Dolní Bretaně. Podle těch, kteří se vyjádřili negativně ve prospěch jejich původního jazyka, je totiž bretonština:

- jazyk zbytečný, který nemá žádný užitek
- jazyk mrtvý a tudíž i jazyk bez budoucnosti
- jazyk velmi složitý na porozumění a na naučení
- jazyk archaický, o který nemá mladá generace zájem

Odpůrci bretonštiny dále argumentují tím, že by bylo rozumnější investovat spíše do výuky ostatních jazyků, jejichž znalost je v dnešním světě téměř nezbytná. (Broudic, 2009: 158)

V další studii Broudica (1999: 79-80), která byla uskutečněna v roce 1997, patří mezi argumenty těchto lidí i rozdílnost bretonských dialektů, která zhoršuje vzájemné porozumění mezi mluvčími bretonštiny. Někteří mluvčí si navíc tento jazyk stále spojují se špatnými vzpomínkami z dob jejich mládí, kdy byla bretonština znakem ponížení. Další názory označují bretonštinu a její výuku za jakousi „módní záležitost“, která ale nebude mít dlouhého trvání.

8.3. Prognózy

Budoucnost bretonštiny je v dnešní době velice nejistá. I přes snahu všech možných organizací, se počet bretonsky mluvícího obyvatelstva stále snižuje. Situace se tedy stává více než alarmující. Kdybychom měli vycházet z údajů uvedených v kapitole 3.2. a to sice, že každým rokem dojde k poklesu o 11 000 mluvčích, vychází nám, že v roce 2020 by se počet mluvčích pohyboval jen okolo 60 000 lidí a do roku 2025 by bretonština vymizela úplně. Vzhledem k tomu, že i nadále dochází k šíření bretonštiny, není tato prognóza samozřejmě vůbec objektivní. Většina lidí si totiž čím dál víc začíná uvědomovat bohatství bretonského jazyka a především jeho význam pro bretonskou kulturu. I když dnes, ve 21. století, už téměř nedochází k mezigeneračnímu přenosu jazyka, šíří se bretonština alespoň pomocí jazykových kurzů a dvojjazyčného školství. Dá se tedy předpokládat, že její ústup nebude tak rychlý. Podle některých prognóz, které uvádí Broudic (2009: 190) by mohl klesnout počet mluvčích v roce 2022 na

100 000, což je sice o trochu optimističtější zjištění, ale i přesto zůstává dost pesimistické.

Přes všechny prognózy je jisté, že je budoucnost bretonštiny především v rukou mladé generace, která jediná může zajistit dlouhodobější rozšíření bretonského jazyka. Z tohoto důvodu je velice dobrou zprávou, stále se zvyšující počet studentů bretonštiny. Zda bude tento nárůst dostačující, je zatím ale nejisté.

V každém případě by se, i přes negativní přístup některých Bretonců, bretonština zachovat měla. Protože, jak uvádí Prof. PhDr. Jiří Marvan⁴⁴, každý jazyk v sobě chová jedinečnou hodnotu a bylo by tedy správné jej zachovat pro další generace. Podle Yvese Plasseaurda je každý jazyk nedílnou součástí lidstva, stejně jako kterýkoliv rostlinný či živočišný druh, a tudíž si zaslouhuje i stejnou pozornost a lásku. Stejně jako živočišné a rostlinné druhy se totiž i jazyky vyskytují na naší zemi v omezeném množství. Odhaduje se, že dnes, na začátku 21. století, existuje stále ještě okolo 6000 jazyků, které jsou součástí rozdílných společností a kultur. Každý z těchto jazyků je výsledkem nekonečně dlouhého a složitého vývoje, čímž se stává v jazykovém systému nenahraditelným. Z toho důvodu je třeba usilovat o záchranu každého z nich a právě z toho důvodu je třeba zachovat i bretonštinu.⁴⁵

Představa, že by se Bretaň opět stala územím čistě bretonským, je samozřejmě zcela utopistická a v podstatě nemožná. Proč by se ale Bretaň nemohla stát alespoň územím dvojjazyčným, kde půjde o zachování bretonštiny jako kulturního dědictví? (Abalain, 2000: 122)

⁴⁴ MARVAN, Jiří. *Brána jazykem otvíraná aneb o češtině světové* [online]. [cit. 2012-4-20]. Dostupné z: <http://www.unueco.cz/brana-jazykem-otvirana.php>

⁴⁵ PLASSERAUD, Yves. *Pourquoi défendre le breton et les autres langues régionales* [online]. [cit. 2012-4-20]. Dostupné z: <http://gdm.eurominority.org/www/gdm/60-2000-10-gdm.asp>

ZÁVĚR

Bretonský jazyk představuje pro území Bretaně velmi citlivou otázku, jelikož je důležitou součástí zdejšího kulturního dědictví. Navíc, jakožto jeden z britanských jazyků, tvoří i významnou část keltské kultury.

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit postavení bretonského jazyka v současné francouzské společnosti a přiblížit zejména jeho problematiku. K pochopení současné situace bretonštiny bylo třeba nejdříve popsat historii Bretaně, která na ni měla zásadní vliv. Zjistila jsem, že i když bretonština nebyla nikdy jediným jazykem, kterým se mluvilo na území Bretaně, sloužila po dlouhá staletí jako hlavní jazyk zdejšího obyvatelstva. K nepatrnému ústupu bretonského jazyka začalo docházet ale už začátkem 12. století, kdy se proti němu jako první postavila šlechta. Ovšem zásadní vliv na postavení bretonštiny ve společnosti měla hlavně Velká francouzská revoluce v roce 1789, která ve snaze podpořit jednotnost státu, začala prosazovat jednotnou jazykovou politiku Francie. Zlomovým rokem byl pak rok 1882, kdy byl vydán zákon *Loi du 28 mars 1882 sur l'enseignement primaire obligatoire*, který striktně zakazoval používání bretonštiny na školách. Od té doby byla bretonština symbolem hanby a podřazenosti. K prudkému počtu snížení mluvčích bretonštiny došlo i v průběhu průmyslové revoluce v 19. století z důvodů sociálních a ekonomických změn. I přesto zůstala bretonština hlavním jazykem většiny obyvatel Bretaně až do 1. poloviny 20. století. Následná spolupráce s fašistickým Německem vrhla na bretonštinu špatný stín a vedla k postupnému zavrnutí jazyka i samotnými Bretonci. K renesanci bretonštiny začalo postupně docházet od 60. let 20. století.

Ve třetí kapitole jsem zkoumala současný stav bretonského jazyka. Zjistila jsem, že se bretonština nachází ve velmi vážné situaci. To dosvědčuje i fakt, že světová organizace UNESCO v *Atlase světových jazyků v ohrožení*, hodnotí bretonštinu jako kriticky ohrožený jazyk. V roce 2007 se totiž počet mluvčích pohyboval okolo 206 000, přičemž nejvíce mluvčích bylo starších 65 let.

Další tři kapitoly jsem věnovala prostředkům, které usilují o záchranu bretonštiny. Nejprve jsem zmínila tři nejvýznamnější organizace, jež mají za cíl rozvoj a podporu bretonštiny. Zjistila jsem, že významnou roli při záchraně bretonského jazyka hraje také školství, které nabízí výuku bretonštiny pro všechny věkové kategorie. To znamená, že ji poskytují mateřské, základní, střední i vysoké školy. Pro zájemce

starších věkových skupin jsou pořádány například večerní kurzy či týdenní stáže. V rámci základního a středního vzdělání jsou důležité především dvojjazyčné školy, které poskytují kvalitní výuku jak ve francouzštině, tak v bretonštině. Dle nejnovějších výzkumů zájem o výuku bretonštiny neustále roste.

V šesté kapitole jsem zmínila i další prostředky k šíření bretonštiny jako jsou dvojjazyčná signalizace a sdělovací prostředky. Překvapilo mě, že v porovnání se školstvím je místo bretonštiny v tisku i v audiovizuálním vysílání velice omezené. Přitom by si právě touto cestou většina Bretonců mohla osvojit svůj původní jazyk.

Jaký je přístup státu k problematice bretonského jazyka jsem zjišťovala v kapitole 7. Zajímavým a trochu i smutným zjištěním pro mě bylo, že se i dnes Francouzský stát staví negativně vůči všem menšinovým jazykům. Stále zde totiž převládá ideologie o jazykové jednotnosti státu. Součástí této kapitoly je i podrobný popis *Evropské charty menšinových či regionálních jazyků*. V této podkapitole jsem se zaměřila především na problematiku ratifikace této mezinárodní listiny.

Abych mohla zhodnotit postavení bretonštiny v současné francouzské společnosti, bylo třeba zjistit, jaké jsou názory obyvatel Bretaně na jejich původní jazyk. Z toho důvodu jsem v poslední kapitole uvedla průzkumy, které nám podrobně popisovaly kladný i negativní postoj zdejšího obyvatelstva. V poslední podkapitole jsem uvedla i některé prognózy pro bretonštinu.

Z mé bakalářské práce vyplývá, že postavení bretonštiny ve francouzské společnosti se od 60. let 20. století stále zlepšuje. Zásahu na tom mají především různé organizace a sdružení, které se snaží opět začlenit bretonštinu do veřejného života. Možná právě díky tomu se zlepšuje i přístup samotných Bretonců. Jedinou překážkou v šíření bretonštiny zůstává stát, jehož postavení nejen k bretonštině, ale i k ostatním regionálním jazykům Francie je stále spíše negativní.

RESUMÉ

La langue bretonne appartient au patrimoine linguistique de la République Française. C'est un sujet assez sensible en Bretagne car elle représente une partie très importante de l'héritage culturelle breton. Étant une langue britophone elle fait aussi une partie de la culture celtique.

Le but essentiel de ce travail est d'analyser la situation actuelle de la langue bretonne en France et de présenter l'attitude de la société française face à cette problématique. La première partie de ce travail présente tout d'abord la Bretagne ainsi que la langue bretonne. Pour pouvoir comprendre la position de la langue bretonne il faut tout d'abord présenter l'histoire de la Bretagne parce qu'elle joue un rôle important dans cette problématique. Déjà au 12ème siècle, les élites bretonnes ont délaissé pour la première fois la langue bretonne au profit des langues romanes. Dès lors, la langue bretonne était donc considérée comme une langue verniculaire. Malgré cela, les habitants ont continué à parler breton. Ce n'est qu'au 18ème siècle que la langue bretonne a marqué son recul le plus intense, en raison de la Grande Révolution qui a commencé à imposer la langue unique pour toute la France. Un siècle plus tard les premières mesures contre des langues régionales ont été prises par le gouvernement. Il s'agissait par exemple de la *Loi du 28 mars 1882 sur l'enseignement primaire obligatoire* qui interdisait formellement l'usage d'autres langues que le français à l'école. Parler breton était devenu une marque de honte. La situation s'est encore aggravée au cours du 19ème siècle à cause de la révolution industrielle qui a apporté des changements sociaux et économiques. C'est une des raisons pour lesquelles le déclin de la langue bretonne s'est intensifié. Malgré tous les changements et interdictions, la langue bretonne est restée la langue principale de la majorité des Bretons jusqu'à la première moitié du 20ème siècle. C'est principalement la seconde Guerre Mondiale et l'occupation qui ont influencés l'attitude des Bretons. La renaissance de la langue bretonne dans les années 60 grâce aux chanteurs bretons.

La deuxième partie de mon travail final est consacrée à la situation actuelle. Aujourd'hui, au 21ème siècle, la langue bretonne est une langue minoritaire dans sa propre région. Malgré les efforts déployés depuis plus de deux siècles pour la faire disparaître, elle résiste encore; même si elle se trouve dans une situation délicate. D'après certaines études, il y aurait environ 206 000 locuteurs bretons en 2007 dont la

majorité aurait plus de 65 ans. C'est aussi pourquoi l'UNESCO a classé la langue bretonne dans la catégorie «langue en danger ».

Heureusement, un grand nombre d'organisations ont été créées depuis la fin du 20ème siècle pour diffuser et soutenir la langue bretonne. En plus des organisations, la langue bretonne est également diffusée grâce à l'enseignement particulier des écoles bilingues, comme Diwan ; qui est expliqué dans le chapitre 5 de ce travail. On peut également mentionner d'autres soutiens, tels que les médias et la signalisation bilingue.

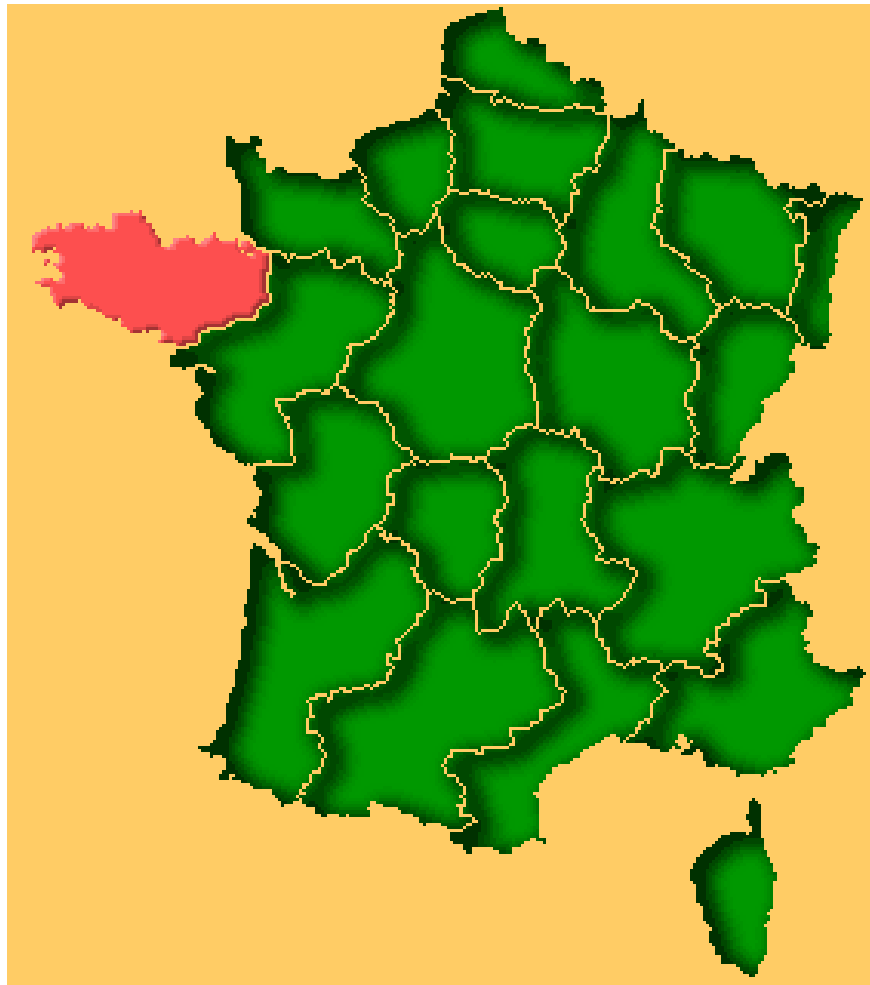
La chapitre 7 présente ensuite l'attitude actuelle du gouvernement français face aux langues régionales en général; et essentiellement à la langue bretonne. Force est de constater que peu de choses ont changé depuis la Grande Révolution, car l'attitude de la France face aux langues régionales reste toujours négatives et l'idéologie d'une politique linguistique unique prédomine. C'est aussi la raison pour laquelle la France est le seul pays de l'*Union Européenne* qui n'a pas encore ratifié la *Charte européenne des langues régionales et minoritaires*.

Pour que je puisse bien analyser la position de la langue bretonne dans la société française il fallait aussi que je présente quelques opinions de Bretons. A la différence de l'État, l'attitude actuelle de la société envers leur propre langue est plutôt positive. Les enquêtes réalisées au début du 21ème siècle montrent que 89 % de Bretons en Basse-Bretagne souhaiteraient conserver le breton. Le principal argument avancé en faveur de la langue bretonne est d'ordre patrimonial et culturel. A la différence de ceux qui sont favorables au maintien du breton, ceux qui y sont hostiles prennent en compte la fonction de communication et d'échange que représente toute langue.

Bien qu'il y ait des opinions différents, il faudrait sauver la langue bretonne car chaque langue constitue une partie importante de la richesse et patrimoine humaine.

PŘÍLOHY

Příloha č.1 Mapa Francie

Zdroj:

<http://terroirs.denfrance.free.fr/m/map/Bre.png>

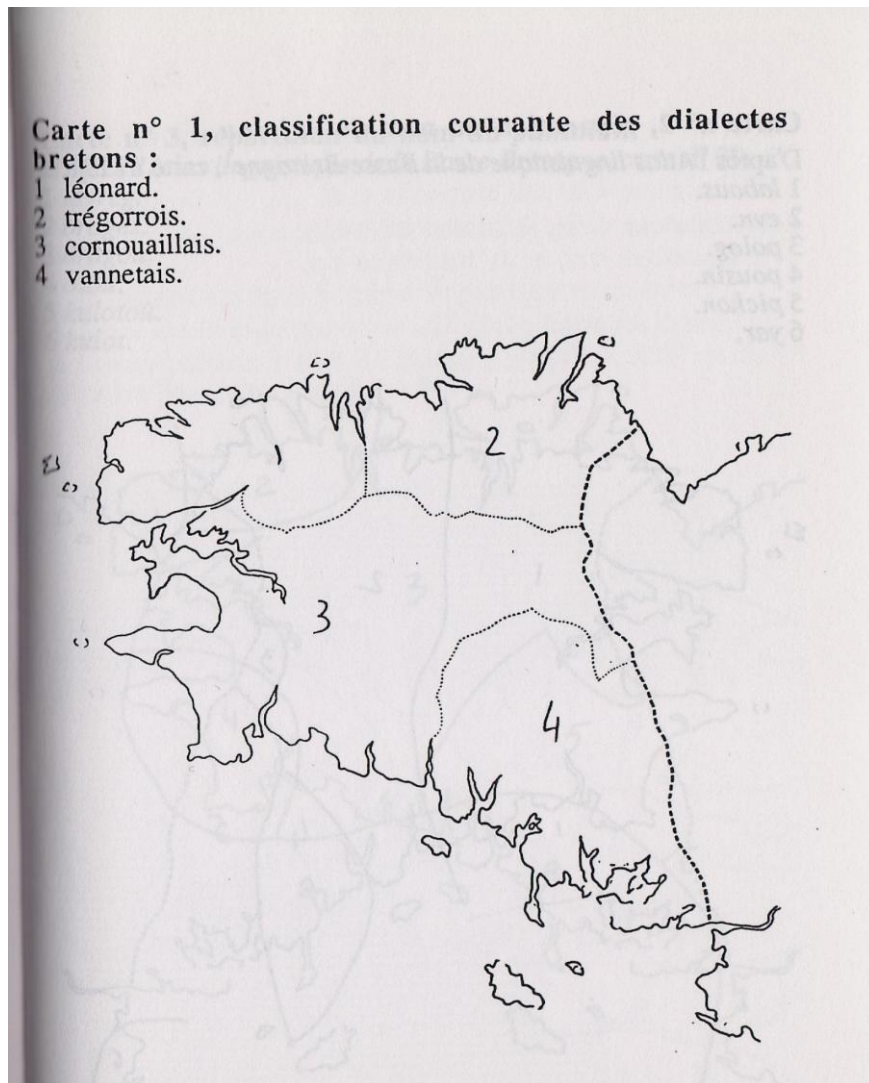
Příloha č.2 Mapa Bretaně s vyznačenými departementy

Zdroj:

<http://abcvoyage.com/wp-content/uploads/2009/07/carte-bretagne2.gif>

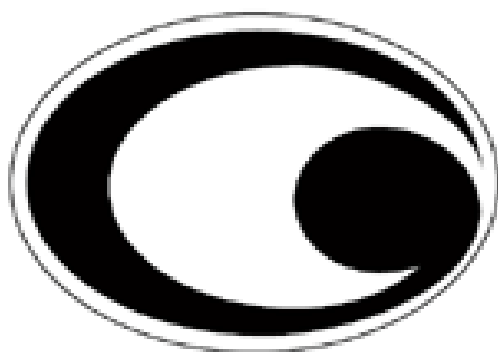
Příloha č.3 Mapa Dolní Bretaně a rozmístění dialektů bretonštiny

Zdroj:

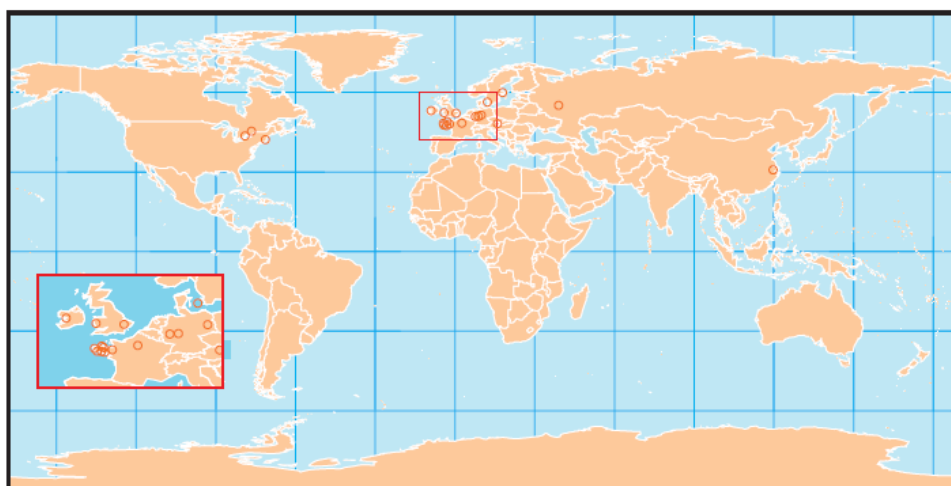
Le BESCO, Patrick. *Parlons Breton*. L'Harmattan, 1997. 204 s. ISBN2-7384-5506-9

Příloha č.4 Spilhenning

Zdroj: http://www.ofis-bzh.org/fr/actualite/zoom/index.php?actualite_id=101

Příloha č.5 Mapa světa označující místa, kde se pořádají kurzy bretonštiny

Zdroj:

<http://www.ofis-bzh.org/upload/ouvrage/fichier/321fichier.pdf>

ZDROJE

Bibliografické zdroje

- ABALIN, Hervé. *Histoire de la langue bretonne*. 2.vydání. GISSEROT, 2000. 126 p.
- Le BESCO, Patrick. *Parlons Breton*. L'Harmattan, 1997. 204 p.
- BOUREL, Pauline. *Le débat français sur la Charte européenne des langues régionales ou minoritaires*. Tento článek je součástí knihy: DUGALES, Nathalie, Le COADIC, Ronan, PATEZ, Fabrice. *Et la Bretagne? Héritage-Identité-Projets*. Presse Universitaire de Rennes, 2004. 259 p.
- BROUDIC, Frañch. *Qui parle breton aujourd'hui? Qui le parlera demain?.* Brud Nevez, 1999. 153 p.
- BROUDIC, Frañch. *Parler breton au XXIe siècle - Le nouveau sondage de TMO Régions*. Emgleo Breiz, 2009. 208 p.
- EVENOU, Erwan. *La lanuge bretonne en enquête de légitimité*. Keltia, 2000. 111 p.
- FOURNIS, Yann. *Les régionalismes en Bretagne. La région et l'État (1950-2000)*, 1ère édition. Bruxelles: Peter Lang, 2006. 252 p.
- OFIS AR BREZHONEG. *La langue bretonne à la croisée des chemins. Deuxième rapport général sur l'état de la langue bretonne. (période 2002-2007)*. Ofis ar brezhoneg, 2007. 135 p.
- PRICE, Glanville. *Encyklopedie jazyků Evropy*. 1. vydání. Praha: Volvox Globator, 2002. 508 s.

Legislativa

- Francouzská ústava z roku 1958

Dostupné z: <http://www.assemblee-nationale.fr/connaissance/constitution.asp>

- Dekret z Vichy z roku 1941

Dostupné z: <http://www.bretagne-reunie.org/images/decret2727.gif>

- Loi du 28 mars 1882 sur l'enseignement primaire obligatoire

Dostupné z <http://www.senat.fr/evenement/archives/D42/1882.html>

- Evropská charta regionálních a menšinových jazyků z roku 1992

Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/mezinarodni-dokumenty/charta_cz_1.pdf

- Jazyková politika Bretaně z roku 2004

Dostupné z: http://www.bretagne.fr/internet/upload/docs/application/pdf/2008-12/plan_de_politique_lingusitique.pdf

- Jazyková politika Bretaně z roku 2012

Dostupné z: www.france3breizh.fr/

- Zpráva Bernarda Cerquigliho určující počet jazyků Francie z dubna 1999 určená ministerstvu školství

Dostupné z: http://www.dglflf.culture.gouv.fr/lang-reg/rapport_cerquigli/langues-france.html

- La loi n° 51-46 du 11 janvier 1951 relative à l'enseignement des langues et des dialectes locaux, zvaný la loi Deixonne

Dostupné z: http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/europe/France-loi_Deixonne-texte-1951.htm

Internetové zdroje

- *INSEE: Tableaux sur l'occupation du sol* [online]. leden 2011 [cit. 2012-2-12].
Dostupné z:
http://www.insee.fr/fr/themes/document.asp?ref_id=15689&page=dossiers/dossier_occupant/dossier_52/T2_sol_tableaux.htm
- *INSEE: En résumé* [online]. leden 2011 [cit. 2012-2-2]. Dostupné z:
<http://www.insee.fr/fr/regions/bretagne/reg-dep.asp?theme=1&suite=1>
- *INSEE: Pour en savoir plus* [online]. leden 2011 [cit. 2012-2-2]. Dostupné z:
http://www.insee.fr/fr/themes/document.asp?ref_id=15689&page=dossiers/dossier_occupant/dossier_52/T2_patrimoine.htm#psp
- *Le Breton, une langue celtique bien vivante* [online]. [cit. 2012-2-1]. Dostupné z:
http://www.ofis-bzh.org/fr/langue_bretonne/index.php
- *Décrets, arrêtés, circulaires* [online]. [cit. 2012-2-1]. Dostupné z:
<http://www.bretagne-reunie.org/images/decret2727.gif>
- *INSEE: Une transmission du patrimoine immatériel par la langue bretonne* [online]. [cit. 2012-2-3]. Dostupné z:
http://www.insee.fr/fr/themes/document.asp?ref_id=15689&page=dossiers/dossier_occupant/dossier_52/T2_patrimoine.htm#psp
- *UNESCO: Atlas of the World's Languages in danger* [online]. 2010 [cit. 2012-2-1] Dostupné z: <http://www.unesco.org/culture/languages-atlas/index.php>
- GAILLARD, Philippe, *Moins de 20 000 personnes parlent le breton* [online]. 11. 3. 2009 [cit. 2012-2-1] Dostupné z: http://www.ouest-france.fr/region/bretagne_detail_-Moins-de-200-000-personnes-parlent-le-breton_-8619-854936_actu.Htm
- *Les langues régionales* [online]. [cit. 2012-3-12] Dostupné z :
<http://www.dglf.culture.gouv.fr/lang-reg/lang-reg4.htm>
- La Charte culturelle Bretonne de 1977 [online]. [cit. 2012-3-13]. Dostupné z:
http://www.ofis-bzh.org/upload/travail_paragraphe/fichier/126fichier.pdf
- BROUDIC, Franch, *La pratique du breton de l'Ancien régime à nos jours* [online]. [cit. 2012-3-15]. Dostupné z: www.ph-ludwigsburg.de/html
- *Kuzul ar brezhonen* [online]. [cit. 2012-3-13]. Dostupné z:
<http://www.brezhoneg.org/kevredigezhiou%20G.htm>
- *Labels „Ya d'ar brezhoneg“* [online]. [cit. 2012-3-16]. Dostupné z: http://www.ofis-bzh.org/upload/travail_fichier/fichier/348fichier.pdf

- « *Spilhennig* »: *la marque des brittophones* [online]. [cit. 2012-3-27]. Dostupné z: http://www.ofis-bzh.org/fr/actualite/zoom/index.php?actualite_id=101
- *La charte Dastum* [online]. [cit. 2012-3-16]. Dostupné z: <http://www.dastum.net/FR/association-dastum-charte.php>
- *Portail du patrimoine oral* [online]. [cit. 2012-3-16]. Dostupné z: <http://www.portaildupatrimoineoral.org/index.php/about>
- *Enseignement du breton* [online]. [cit. 2012-3-20]. Dostupné z: <http://www.ac-rennes.fr/jahia/Jahia/lang/fr/pid/3070>
- *La Charte Divskouarn* [online]. [cit. 2012-4-18]. Dostupné z: <http://www.divskouarn.fr/vars/fichiers/Karta%20stur.pdf>
- *Bonnes raisons d'être bilingue*, [online]. [cit. 2012-3-20]. Dostupné z: http://www.divskouarn.fr/index.php?rub=6_bonnes_raisons_d_etre_bilingue
- *Diwan* [online]. [cit. 2012-3-20]. Dostupné z: <http://www.diwanbreizh.org>
- *Diwan* [online]. [cit. 2012-3-20]. Dostupné z: http://diwankp.weebly.com/uploads/5/6/4/7/5647651/diwancest_2011_01_20-1.pdf
- *Quand a été ouverte la première école Diwan?* [online]. [cit. 2012-3-20]. Dostupné z: http://www.ofis-bzh.org/fr/langue_bretonne/faq/index.php#10
- *L'enseignement* [online]. [cit. 2012-3-21]. Dostupné z: http://www.ofis-bzh.org/upload/travail_paragraphe/fichier/282fichier.pdf
- *L'enseignement, un axe stratégique* [online]. [cit. 2012-4-15]. Dostupné z: <http://www.ofis-bzh.org/fr/enseignement/index.php>
- *Améliorer et développer la signalisation bilingue* [online]. [cit. 2012-4-15]. Dostupné z: http://www.ofis-bzh.org/fr/actualite/zoom/index.php?actualite_id=313
- *La presse* [online]. [cit. 2012-4-16]. Dostupné z: <http://brezhoneg.gwalarn.org/media/gwask-fr.html>
- *La radio* [online]. [cit. 2012-4-16]. Dostupné z: <http://brezhoneg.gwalarn.org/media/skingomz-fr.html>
- *La télévision* [online]. [cit. 2012-4-16]. Dostupné z: <http://brezhoneg.gwalarn.org/media/skinwel-fr.html>
- BERTILE, Véronique, *Les langues régionales entrent dans la Constitution* [online]. srpen 2008 [cit. 2012-3-28]. Dostupné z: <http://www.bfdc.org/article-22289449-6.html>

- *Politique linguistique* [online]. prosinec 2004 [cit. 2012-3-26]. Dostupné z: http://www.udb-bzh.net/archives/article.php?id_article=161&lang=fr
- MARVAN, Jiří. *Brána jazykem otvíraná aneb o češtině světové* [online]. [cit. 2012-4-20]. Dostupné z: <http://www.unueco.cz/brana-jazykem-otvirana.php>
- PLASSERAUD, Yves. *Pourquoi défendre le breton et les autres langues régionales* [online]. [cit. 2012-4-20]. Dostupné z: <http://gdm.eurominority.org/www/gdm/60-2000-10-gdm.asp>

Elektronické zdroje

Dokumentární film

- *Brezhoneg - Un siècle de breton, [documentaire], réalisé par Pierrick Guinard* 1 janvier 2002